

๗ ๗๒ . ๐๑๑๕

๙ ๙๔๕ ก๗

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

สุขุมล เกษมสุข

รังสี เกษมสุข

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พฤษภาคม ๒๕๕๑

S 336741

ประกาศคุณูปการ

การทำงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ทัศน ทองภักดี ที่กรุณาให้กำลังใจและคำแนะนำที่มีคุณค่า ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กวิสรา รัตนกร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพพดี อ่องแสงคุณ ที่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และอาจารย์ทุกท่านที่ได้มีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการทดลอง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์และความร่วมมือของทุกท่าน และหวังว่าผลวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กและเยาวชนต่อไป

สุชมาล เกษมสุข

รังสี เกษมสุข

บทคัดย่อ

การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 54 คน กลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ จำนวน 12 เรื่อง ใช้เวลาทดลอง 26 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที มีการวัดตัวแปร 3 ครั้ง คือ ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และ หลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน เครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรคือ แบบวัดจิตสาธารณะซึ่งมีความเชื่อมั่น .87 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีจิตสาธารณะหลังการทดลองและหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ มีความคงทนของจิตสาธารณะ หลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

คำสำคัญ : จิตสาธารณะ บทบาทสมมติ

ABSTRACT

The Development of Public Mind by Using Role Playing for Prathom Suksa Six Students of Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Elementary)

The objective of this research was to study the result of developing public mind by using role playing for prathom suksa six students of Srinakharinwirot University Prasarnmit Demonstration School (Elementary)

The sample consisted of 54 prathom suksa six students in the academic year of 2006. The subjects received the role playing program to develop public mind for 26 sessions, lasting 50 minutes each. The measurements of variables have been done on 3 occasions: before, after and one month after the experiment. The instrument used for the measurement of the variable was the public mind inventory, which possessed the reliability of .87. The t-test was applied in the data analysis.

The results were as follows:

1. The students who received the role playing program exhibited higher scores on public mind than before the experiment, significant at .01 level.
2. The students who received the role playing program showed no difference in public mind scores between posttest and those determined one month later.

Key words: public mind, role playing

สารบัญ

ประกาศคุณูปการ

บทคัดย่อ

สารบัญ

บัญชีตาราง

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความนำ.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
จิตสาธารณะ.....	7
บทบาทสมมติ.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
สมมติฐานการวิจัย.....	22
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
ประชากร.....	23
กลุ่มตัวอย่าง.....	23
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	23
การดำเนินการทดลอง.....	28
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	28
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	29

บทที่

หน้า

5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	31
สรุปผลและอภิปรายผล.....	32
ข้อเสนอแนะ.....	35
 บรรณานุกรม.....	 37
 ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบวัดจิตสาธารณะ.....	41
ภาคผนวก ข บทเรียนและสถานการณ์บทบาทสมมติ เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ.....	46
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม.....	107

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 คำอำนาจำแนกรายข้อของแบบวัดจิตสาธารณะ.....	24
2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนและ หลังการทดลอง.....	29
3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการทดลอง และหลังการทดลองแล้ว 1 เดือน.....	30

บทที่ 1

บทนำ

ความนำ

ในภาวะสังคมปัจจุบันมีผู้กล่าวถึงการขาดจิตสำนึกสาธารณะของคนไทยกันมากขึ้น โดยเพ่งความสนใจไปที่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จนเกิดผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย คือมีแนวโน้มเป็นบริโภคนิยมและวัตถุนิยมมากขึ้นจนต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ต้องต่อสู้ดิ้นรนแสวงหาเพื่อความอยู่รอด หรือแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศหรือเพื่อชีวิตที่ดีกว่าเพื่อการมีมากกว่าเป็นเหตุให้คนเห็นแก่ความอยู่รอดของตนเอง การได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ จนอาจไม่สนใจว่าได้สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหรือไม่ หรือได้ละเลยการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่าการมีวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมและการให้ความสำคัญกับวัตถุได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของคนในสังคมไทย อาทิ การย่อหย่อนในศีลธรรมและจริยธรรม การขาดระเบียบวินัย การเอาวัดเอาเปรียบและเบียดเบียนกัน การทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณสมบัติต่างๆ เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2540 : 1 - 2) รวมถึงการยึดเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว ละเลยต่อการช่วยดูแลรักษาของส่วนรวมโดยถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน จากบทความ เรื่อง "จิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชาสังคม" (2542 : 4) ได้กล่าวถึงคนไทยว่า ยังขาดจิตสำนึกสาธารณะ โดยจะเห็นได้จากการละเลยไม่ช่วยกันรักษาของสาธารณะต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ สวนสาธารณะ ถนนสาธารณะ เป็นต้น การทิ้งขยะมูลฝอยก็ทิ้งพอให้พื้นหน้าบ้านของตนน้ำประปา ไฟฟ้าที่เป็นของหลวงไม่ใช่ของตน ก็มักถูกถลุงใช้อย่างฟุ่มเฟือย ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นเมื่อรู้เห็นการทุจริตคอร์รัปชันใกล้ตัวกลับคิดว่าธุระไม่ใช่ ถือคติว่า "เนื้อไม่ได้กิน หนังไม่ได้รองนั่งอย่าเอากะตุมาแขวนคอ" เมื่อได้ยินเสียงผู้หญิงร้องขอความช่วยเหลืออยู่หน้าบ้าน ยังไม่ช่วย แม้แต่จะโทรศัพท์แจ้งตำรวจ ตัวอย่างเหล่านี้แสดงถึงการขาดจิตสำนึกสาธารณะและยังรวมถึงการที่คนไทยไม่สนใจการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาส่วนรวม เจรยากับเหตุการณ์ที่ไม่มีผลกระทบถึงตน

ในชีวิตประจำวัน เราจะพบเห็นสภาพความเสียหายของของส่วนรวมซึ่งเกิดจากการทำลาย การใช้ประโยชน์โดยไม่ดูแลรักษา หรือการละเลยที่จะช่วยดูแลแก้ไขเมื่อพบความเสียหาย เช่น การขีดเขียน พ่นสีตามสถานที่สาธารณะหรือสถานที่ท่องเที่ยว การทิ้งขยะมูลฝอยตามสวนสาธารณะ แม่น้ำ ลำคลองและถนนหนทางต่าง ๆ การใช้พื้นที่สาธารณะติดตั้ง

ป้ายโฆษณา การตั้งแผงขายสินค้าตามทางเท้า การปล่อยให้ท่อน้ำประปารั่วแตกจนน้ำไหลทิ้ง
 เจิงนองถนน การปล่อยให้หลอดไฟตามถนนแตกหรือสูญหาย เหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นถึง
 การขาดจิตสำนึกต่อการรักษาของส่วนรวม แสดงถึงการขาดจิตสาธารณะของคนในสังคม

แม้แต่สังคมเล็ก ๆ ในโรงเรียน ในห้องเรียน เราก็จะพบพฤติกรรมบางอย่างที่แสดงถึง
 การขาดจิตสาธารณะของนักเรียน เช่น การไม่เก็บกวาดเศษกระดาษที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ทิ้ง
 การไม่ทำความสะอาดห้องเรียน ไม่ลบกระดานดำ ไม่ช่วยจัดโต๊ะ ไม่จัดห้องให้เรียบร้อยหากไม่ใช่
 เหวอของตน หรือแม้แต่วันที่เป็นเวรต้องรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ก็ยังผลลืมน้าง ทำไม่เต็มที่บ้าง
 เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าวมานี้แม้จะดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตหรือเกิดผล
 เสียหายร้ายแรงต่อส่วนรวม แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้เป็นอย่างนี้ตลอดไป เพราะแสดงให้เห็นถึงการ
 ขาดจิตสาธารณะของนักเรียน แม้ว่าเด็ก ๆ เหล่านี้จะได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีพฤติกรรม
 จิตสาธารณะโดยให้ช่วยกันดูแลของส่วนรวม ช่วยทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม แต่เขาก็อาจทำ
 เพราะครูบอกให้ทำ อาจทำเฉพาะเมื่ออยู่ต่อหน้าครูหรือเฉพาะในห้องเรียนในโรงเรียนเท่านั้น
 หลังจากนั้นเมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมอื่นเขาก็อาจไม่สนใจที่จะทำ แล้วเด็ก ๆ เหล่านี้ก็จะเติบโตเป็น
 ผู้ใหญ่ที่ไม่มีจิตสาธารณะและอาจทำสิ่งที่เสียหายร้ายแรงต่อทรัพยากรและของส่วนรวมได้มาก
 ยิ่งขึ้น รวมถึงสร้างปัญหาแก่สังคมและประเทศชาติมากยิ่งขึ้น มีรายงานที่น่าสนใจฉบับหนึ่ง
 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 ที่ตรวจสอบคุณภาพของนักเรียนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและ
 มัธยมศึกษาในแต่ละระดับ ในช่วงปีการศึกษา 2527 - 2533 ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจอยู่ประการหนึ่ง
 คือ นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความสนใจและเน้นการเลือกปฏิบัติงาน ที่ส่งผลต่อตนเอง
 ได้ประโยชน์ต่อตนเอง แต่มีความตระหนักในผลที่จะเกิดต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมน้อยมาก
 เรื่องใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตนเองนักเรียนจะเร่งรีบดำเนินการ แต่เรื่องใดที่จะเกิดผล
 ต่อสังคมโดยส่วนรวมและไกลตัว เขากลับให้ความสนใจน้อย (โกวิท ประวาลพุกษ์ 2534 : 3)
 จากรายงานฉบับนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องตั้งคำถามว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่นักเรียนเหล่านั้นต่อมาส่วนหนึ่ง
 คือผู้ใหญ่ที่สร้างปัญหาแก่สังคมไทยทุกวันนี้

ปัญหาที่เกิดจากการขาดจิตสาธารณะนั้นมีหลายประการ ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจ
 และปัญหาทางสังคม ปัญหาทางเศรษฐกิจได้แก่ การที่รัฐต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากใน
 การซ่อมแซมบำรุงรักษาและจัดหาสาธารณสมบัติ อีกทั้งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ
 สิ่งแวดล้อมนั้นก็ส่งผลให้เกิดภัยธรรมชาติ ที่ทำลายทรัพย์สินทั้งของประชาชนและของราชการ
 ในแต่ละปีรัฐต้องเสียงบประมาณจำนวนมากมหาศาลในการฟื้นฟูและช่วยเหลือผู้ประสบภัยจาก

ปัญหาอุทกภัยสลับปัญหาภัยแล้ง ซึ่งเกิดจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้และการไม่รักษาแหล่งน้ำ ส่วนปัญหาสังคมที่เกิดจากการขาดจิตสาธารณะ ก็ได้แก่ ความขัดแย้งจากการเบียดเบียนแย่งชิงผลประโยชน์กัน การขาดความสามัคคี ขาดการร่วมแรงร่วมใจกันในการแก้ปัญหาส่วนรวม ไม่รวมมือกันสร้างสรรค์สังคม ต่างคนต่างอยู่เห็นแก่ตัวแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเอง เช่นนี้แล้ว สังคมย่อมไม่สงบสุข ยากต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างสมดุลและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความคิดว่าเราไม่ควรนิ่งเฉย ควรร่วมแรงร่วมใจช่วยกันสร้างจิตสำนึกของคนในสังคมให้มีจิตสาธารณะมากขึ้น โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนเพื่อจะได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตสาธารณะ เป็นกำลังของสังคมและชาติบ้านเมืองต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจจะหาแนวทางพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่นักเรียนของผู้วิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นไปที่การรักษาสมบัติส่วนรวมและการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในโรงเรียน เพราะเป็นสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวในชีวิตประจำวันของนักเรียน นักเรียนจะสามารถรับรู้และเข้าใจได้ดี เป็นพื้นฐานที่ดีที่นักเรียนจะนำไปปรับใช้ในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ต่อไป

การพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ เพราะการแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่ให้นักเรียนได้สวมบทบาทต่างๆ เพื่อเข้าใจและรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกตามบทบาทที่ตนสวม ซึ่งนักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง และปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของตน ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (วิไล พังสาด. 2542 : 7 ; อ้างอิงจาก ทิศนา ขัมมณี. 2519 : 41) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยมีการสร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และ สมจิตต์ อินทสระ (ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง. 2547 : 5 ; อ้างอิงจาก สมจิตต์ อินทสระ 2531) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออก ได้ทดลองหรือฝึกประสบการณ์ในการวิเคราะห์ตัดสินใจในเหตุการณ์ที่สมมติขึ้น ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ยาวนานลึกซึ้ง ซึ่งมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของเด็กในการปรับและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งเหล่านั้นในเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในครั้งนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้เรื่องจิตสาธารณะอย่างลึกซึ้งจนเห็นคุณค่าความจำเป็นของการมีจิตสาธารณะและเกิดการพัฒนาจิตสาธารณะได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติสำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางแก่ครู และผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาเด็ก ได้นำ
บทบาทสมมติไปใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชนและรวมถึงการพัฒนา
คุณลักษณะที่พึงงามด้าน อื่น ๆ อีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2
ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 216 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย 1 ห้องเรียน เป็นนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 54 คน

ระยะเวลาในการทดลอง ใช้เวลาทดลอง 26 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ตัวแปรที่ศึกษา

- 1) ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
- 2) ตัวแปรตาม ได้แก่ จิตสาธารณะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อสมบัติของส่วนรวม
ช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวมและยังรวมหมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ
ส่วนรวมด้วย โดยพิจารณาจากพฤติกรรมต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหาย
ต่อของส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การดูแลรักษา เช่น ใช้แล้วทำความสะอาด เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ฯลฯ

ตัวชี้วัดที่ 2 ลักษณะการใช้ เช่น ใช้อย่างถนอม ใช้อย่างถูกวิธี ฯลฯ

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ตัวชี้วัดที่ 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

ตัวชี้วัดที่ 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

บทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาจิตสาธารณะ โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติให้นักเรียนสวมบทบาทเป็นผู้ที่ต้องคิดและแสดงพฤติกรรมที่มีจิตสาธารณะตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดให้และตามสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง โดยยึดหลักตามนิยามของจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด นักเรียนแสดงท่าทางและคิดบทพูดได้ตอบกันเอง เป็นการแสดงบทบาทที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจความรู้สึกของนักเรียนเอง หลังจากการแสดงแล้วจะนำเอาบทบาทการแสดง ความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียนมาอภิปรายเพื่อการเรียนรู้

บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนมีทั้งหมด 12 เรื่อง เรื่องที่ 1 – 6 ผู้วิจัยกำหนดสถานการณ์ให้ตามนิยามจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด เรื่องละ 1 ตัวชี้วัด เรื่องที่ 7 – 12 เป็นสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเองตามนิยามจิตสาธารณะทั้ง 6 ตัวชี้วัด เรื่องละ 1 ตัวชี้วัด

การแสดงบทบาทสมมติแต่ละเรื่องใช้เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดยมีขั้นตอนดังนี้

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

- ผู้วิจัยนำนักเรียนสนทนาแสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงเหตุการณ์ประจำวันที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะตามตัวชี้วัดที่จะเรียน
- ครูเสนอสถานการณ์บทบาทสมมติหรือนักเรียนแต่งสถานการณ์เอง
- นักเรียนศึกษาสถานการณ์และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง

- นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ ใช้เวลาดกลุ่มละประมาณ 4 นาที โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ทั้ง 6 กลุ่มแสดงเรื่องที่เป็นตัวชีวิตเดียวกัน
- ขณะที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มที่เหลือทำหน้าที่สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

- นักเรียนร่วมกันแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

- นักเรียนเล่าประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ แล้วช่วยกันสรุปแนวคิดหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกัน เพราะเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว จิตสาธารณะช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อความเจริญก้าวหน้าและความเป็นปึกแผ่นของประเทศชาติ ปัจจุบันมีนักวิชาการและนักพฤติกรรมสนใจศึกษาเรื่องจิตสาธารณะกันมากขึ้นโดยใช้คำแตกต่างกันไป เช่น จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกทางสังคม การทำประโยชน์เพื่อสังคม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งคำเหล่านี้ล้วนมีความหมายหลักที่เหมือนกันดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

ชัยสิทธิ์ เจริญมีประเสริฐ และคณะ (2540). ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสำนึกต่อส่วนรวมว่าหมายถึงคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือพฤติกรรมที่แสดงออก

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 9) ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะว่ามีความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดมั่นเอาสาธารณประโยชน์เป็นสำคัญ เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าร่วมกิจกรรมของสังคม หมั่นประกอบคุณงามความดี บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชนในทางสร้างสรรค์

อัจฉรา โคมแฉล้ม (2544) ให้ความหมายของ จิตสำนึกทางสังคมว่าหมายถึงสภาวะความรู้ตัวถึงความคิด และความรู้สึกต่อบุคคลและสภาพแวดล้อม ที่เกิดจากการคิดคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ให้ความหมายของการทำประโยชน์เพื่อสังคมว่าหมายถึง การกระทำสิ่งที่ดีงามจนเป็นนิสัยเพื่อความสุภาพความสงบของตนเอง และสังคมโดยรวม ตลอดจนการกระทำเพื่อป้องกันปัญหาหรือการสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของสังคม

นัชร ลับบัวงาม (2540) ให้ความหมายของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมว่าหมายถึงการร่วมมือช่วยกันรักษาสัมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายสมบัติส่วนรวม อุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวม มีน้ำใจรู้จักแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน แบ่งออกเป็น 4 พฤติกรรมคือ 1) การให้ปันโดยการช่วยเหลือ ให้ผู้อื่นด้านทรัพย์ สิ่งของ ความรู้ และแรงงาน 2) ความมีน้ำใจ โดยการแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นในด้านการพูดและการกระทำโดยให้กำลังใจ แสดงความเห็นใจผู้อื่น 3) การไม่เอาเปรียบผู้อื่นโดยการสละทรัพย์ สิ่งของ และแรงงานของตนเท่ากันหรือมากกว่าผู้อื่น และ 4) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมโดยการอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมและส่วนรวม ร่วมมือกันรักษาสัมบัติของส่วนรวม ไม่ทำลายของส่วนรวม

ชาย โพธิ์สีดา (2540) ให้ความหมายของจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติว่า หมายถึงการใช้สาธารณสมบัติอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัตินั้น ๆ ในวิสัยที่สามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่นโดยคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น นอกจากนี้ชาย โพธิ์สีดา ยังแบ่งระดับของการมีจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติไว้ 2 ระดับ คือ ระดับที่หนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบที่บุคคลไม่ต้องทำอะไรมาก เพียงแต่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณสมบัติที่ตนใช้ก็พอซึ่งเป็นการแสดงออกว่าบุคคลมีความเข้าใจว่าควรหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไรกับสาธารณสมบัติ เรียกจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติระดับนี้ว่าแบบ Passive ระดับที่สองเป็นระดับที่บุคคลกระทำการอันแสดงว่าเรามีความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ไม่ว่าจะเป็นได้ใช้หรือไม่ได้ใช้สาธารณสมบัตินั้นก็ตาม เช่นมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสารณสมบัติที่ชำรุดเสียหาย เรียกจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติระดับนี้ว่าแบบ Active

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำว่า จิตสาธารณะ โดยให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อสมบัติของส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวมและยังรวมหมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย โดยพิจารณาจากพฤติกรรมต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การดูแลรักษา เช่น ใช้น้ำทำความสะอาด เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ฯลฯ

ตัวชี้วัดที่ 2 ลักษณะการใช้ เช่น ใช้อย่างถนอม ใช้อย่างถูกวิธี ฯลฯ

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ตัวชี้วัดที่ 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

ตัวชี้วัดที่ 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

บทบาทสมมติ

ความหมายของบทบาทสมมติ

เดวิส (วารี ธีระจิตร. 2534 : 185; อ้างอิงจาก Davis. 1962 : 427) ได้กล่าวถึงบทบาทสมมติว่าเป็นการจัดสภาพการณ์ เพื่อให้ผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงออกตามธรรมชาติ หรือเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงบุคลิกภาพนั้น ๆ อย่างอิสระ ในการแสดงอาจมีการเตรียมการมาก่อน หรือไม่จำเป็นต้องซ้อมมาก่อนก็ได้ ระยะเวลาในการแสดงใช้เวลาเพียงช่วงสั้น ๆ โดยมุ่งให้ผู้แสดงได้เรียนรู้จากการสังเกตหรือการวิเคราะห์บทบาทที่ได้แสดง จะมีการอภิปรายประกอบผลของการแสดงด้วย

ลี (Lee. 1974 : 316) กล่าวถึงการแสดงบทบาทสมมติว่า หมายถึงการเรียนรู้จากการดูบทบาทของผู้แสดงในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น ซึ่งต่างจากการแสดงละคร คือ ผู้แสดงบทบาทสมมติจะคิดคำพูดและแสดงท่าทางโดยไม่มีการเตรียมบทพูดไว้ล่วงหน้า และการแสดงบทบาทสมมติจะกระทำซ้ำได้จนกว่าจะเป็นที่พอใจและยอมรับ

ดวงเดือน เทศวานิช (2530 : 108) กล่าวว่าบทบาทสมมติหมายถึงการแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นเทียบเคียงกับสภาพที่เป็นจริงตามที่ผู้แสดงบทบาทได้แสดงออกมาเพื่อให้ผู้ดูเข้าใจปัญหาอย่างดีและนำมาอภิปรายได้อย่างถูกต้อง

ทิสนา แชมมณี (2545 : 356) ให้ความหมายว่า บทบาทสมมติคือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทในสถานการณ์ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตน และนำเอาการแสดงออกของผู้แสดงทั้งด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่สังเกตพบ มาเป็นข้อมูลในการอภิปรายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

สรุปได้ว่าบทบาทสมมติ หมายถึง วิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่สมมติขึ้น โดยผู้เรียนแสดงออกตามความรู้สึกและความคิดของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งจากการแสดงของตนเอง และจากการอภิปรายตามข้อมูลที่ได้จากการแสดงนั้น

ทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติ

ทิสนา เทียนเสม (วิไล พังสอาด. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก Tisana Tiansame. 1972 : 122 -123) ได้สรุปทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติไว้ 2 วิธี คือ

1. บทบาทสมมติที่เตรียมไว้ล่วงหน้า (Programmed or Structured Role – Playing) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากความคิดว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยการกระทำ ทดลอง ผูกมัด และลองผิดลองถูก ผู้เรียนสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วเลียนแบบหรือเรียนรู้ โดยการมีปฏิริยาโต้ตอบ พฤติกรรมของผู้เล่นบทบาท ผู้นำกลุ่มจะทำหน้าที่ตีความและตัดสินอย่างพินิจพิเคราะห์ สมาชิกในกลุ่มจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องหลักการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ทฤษฎีนี้ประกอบด้วยการคิดวิเคราะห์ การประเมินผลและแนะนำ การปรับปรุงพฤติกรรมและทักษะในตัวสมาชิก

2. การใช้บทบาทสมมติแบบอัตโนมัติ (Spontaneous Role – Playing) ทฤษฎีนี้คล้ายทฤษฎีแรก คือ สมาชิกในกลุ่มเรียนรู้ด้วยการสังเกตเลียนแบบและการวิจารณ์ หรือติชม แต่มีข้อแตกต่างที่กระบวนการวิเคราะห์ในสถานการณ์การเรียนรู้ของทฤษฎีนี้เน้นในเรื่องความเป็นธรรมชาติมากกว่า ทฤษฎีนี้ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมในการคิดหาโครงสร้างของตนเอง

มาทดลอง และค้นคว้าหาแบบของพฤติกรรมใหม่ ๆ และทฤษฎีใหม่ ๆ ทฤษฎีนี้มักใช้ปนกับทฤษฎีแรก ซึ่งขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของกลุ่ม

จากทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติดังกล่าว จึงมีแนวทางการนำบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

ทิตนา แชมมณี (ระริน ทองใบ, 2545 : 13 – 14 ; อ้างอิงจาก ทิตนา แชมมณี, 2519 : 43 - 44) กล่าวถึงการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ

1. การใช้บทบาทสมมติแบบมีบทเตรียมไว้ หมายถึงการใช้บทบาทสมมติมาช่วยในการสอน โดยที่ผู้สอนได้เตรียมบทมาล่วงหน้า ให้ผู้เรียนได้เรียนไปตามแผนและขั้นตอนที่เตรียมไว้ เช่น ครูจะเตรียมสถานการณ์สมมติมาล่วงหน้า และเตรียมบทบาทมาอย่างเรียบร้อยเมื่อเข้าสอน ครูจะสอนและใช้บทบาทสมมติตามขั้นตอนที่เตรียมมา

2. การใช้บทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ หมายถึง การใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือช่วยในการสอนตามวาระและโอกาสที่อำนวย ไม่ได้เตรียมบทบาทมาให้ผู้เรียนล่วงหน้า

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 90) ได้กล่าวถึงลักษณะของบทบาทสมมติในการเรียนการสอนว่าอาจแบ่งได้ 2 วิธีคือ

1. กำหนดสถานการณ์และแนวการแสดงไว้ แต่ผู้แสดงยังคงมีโอกาสตอบโต้สถานการณ์ด้วยตนเอง เช่น สถานการณ์ที่กำหนดคอคติ ความลำเอียงบางอย่างไว้
2. กำหนดสถานการณ์ไว้แต่เปิดโอกาสให้ผู้แสดงตอบโต้ในสถานการณ์ด้วยตนเองอย่างมีอิสระมากกว่า เพราะไม่กำหนดไว้ว่าควรแสดงไปในทางบวกหรือทางลบ ได้แก่ สถานการณ์ที่ระบุแต่สิ่งแวดล้อม ไม่กำหนดเจตคติที่ผู้แสดงพึงมี

อัญชลี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และกัญญา ธารีวรรณ (ระริน ทองใบ, 2545 : 14 ; อ้างอิงจาก อัญชลี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และกัญญา ธารีวรรณ, 2516 : 115) กล่าวว่าบทบาทสมมติที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนแยกได้ 3 วิธี คือ

1. การแสดงแบบแสดงละคร วิธีนี้ผู้ที่แสดงต้องฝึกซ้อมแสดงท่าทางตามบทที่กำหนดขึ้นไว้แล้ว เช่นการแสดงละครเรื่องเกี่ยวกับบทเรียนในหนังสือเรียนภาษาไทย ผู้แสดงบทบาทสมมติแบบละคร จะต้องพูดตามบทบาทที่ผู้เขียนกำหนดขึ้น

2. การแสดงบทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมมาก่อน เรียนไปถึงเรื่องใดตอนใด ก็ออกมาแสดงได้ทันที โดยแสดงไปตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เช่น แสดงเป็นบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เป็นหมอ เป็นทหาร เป็นตำรวจ นักเรียนได้คิด ได้พูด และแสดงพฤติกรรมจากความรู้สึกนึกคิดของตนเอง

3. การใช้บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้พร้อม ผู้สอนได้เตรียมบทมาไว้ล่วงหน้า บอกความคิดรวบยอดให้ผู้แสดง ผู้แสดงอาจต้องแสดงตามบทบาทบ้าง คิดบทบาทขึ้นมาแสดงตามความพอใจบ้าง แต่ต้องตรงกับเนื้อเรื่องที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่าการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน มีทั้งแบบมีบทเตรียมไว้ล่วงหน้า และแบบไม่มีบทเตรียมไว้ล่วงหน้า บทบาทสมมติแบบเตรียมบทไว้ล่วงหน้า นักเรียนอาจแสดงตามบททั้งหมด หรือมีโอกาสคิดบทพูดและบทการแสดงเองได้ โดยมีการเตรียมและฝึกซ้อมล่วงหน้า ส่วนการแสดงบทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ มีแต่สถานการณ์ที่กำหนดให้นักเรียนแสดงตามความรู้สึกและความคิดของตนทันทีทันใดโดยไม่มีการซ้อม หรืออาจมีการซักซ้อมความเข้าใจบ้างเล็กน้อย

หลักการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522 : 27 – 29) ได้เสนอแนะหลักการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

1. การแสดงบทบาทสมมติควรให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และไม่ควรใช้เพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว หรือเพียงเพื่อให้เป็นไปตามโครงการสอนที่กำหนดไว้เท่านั้น
2. การแสดงบทบาทสมมติบางครั้งใช้เวลาในการแสดงออกจึงไม่ควรกำหนดการแสดงบทบาทสมมติไว้ในโครงการที่มีเวลาน้อย หรือมีกำหนดเวลาแน่นอนตายตัว
3. การเลือกเรื่องที่จะนำมาใช้แสดงบทบาทสมมติ ครูควรตั้งคำถามต่อไปนี้ถามตัวเอง คือ

- (1) เรื่องที่จะเลือกมาแสดงบทบาทสมตินั้นจะก่อให้เกิดผลต่อไปนี้หรือไม่
 - ก. กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากพูด อยากอภิปรายเมื่อการแสดงจบลงแล้ว
 - ข. ผู้เรียนสามารถเข้าใจความคิดเห็น ความรู้สึก และค่านิยมของสมาชิกอื่น ๆ ได้ดีขึ้น
 - ค. ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมในสถานการณ์หนึ่ง ๆ
- (2) ผู้เรียนจะมีความรู้พอเพียงที่จะสามารถร่วมแสดงและอภิปรายในเรื่องปัญหาที่ยกมาหรือไม่ ไม่ควรเป็นเรื่องที่ยากเกินไป

- (3) เรื่องนั้นมีฉากและรายละเอียดของปัญหาที่ชัดเจนไม่ซับซ้อนเกินไป พอที่จะนำมาแสดงได้ภายในเวลาที่จำกัดหรือไม่ เพราะปกติการแสดงแต่ละครั้งไม่ควรเกิน 4 – 5 นาที
- (4) เรื่องนั้นมีเป้าหมายที่เห็นได้ชัดเจนหรือไม่
- (5) เรื่องนั้นต้องไม่เป็นเรื่องที่กระทบความรู้สึกของผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องที่เป็นประสบการณ์จริงของคนใดคนหนึ่ง แต่ควรเป็นเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างกว้าง ๆ

4. การให้บทบาทสมมติจะได้ผลเต็มที่เมื่อใช้เป็นส่วนสมบูรณ์ของหลักสูตร กล่าวคือนำมาใช้ให้ติดต่อกันพอสมควรไม่ใช่นำมาเพียงคันการเรียนรู้ตามปกติไปเพียงครั้งหรือสองครั้งเพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียนเท่านั้น

5. ควรใช้วิธีแสดงบทบาทสมมติ เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และฝึกทักษะในการปฏิบัติตนในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์ ไม่ใช่นำมาใช้เพราะว่าเป็นวิธีการที่สนุกและผู้เรียนชอบเท่านั้น

จากแนวทางการใช้หลักสูตรประถมศึกษา ปีพุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ. 2522 : 53) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการแสดงบทบาทสมมติหลายประการด้วยกัน คือ

1. กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ จะต้องเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและเสริมความรู้ในบทเรียน
2. ครูและนักเรียนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมบทบาทสมมติ
3. ครูอาจจะต้องช่วยเหลือในการเขียนบท และกำกับการแสดงให้บ้างในตอนแรก ๆ แต่ครูก็มั่นใจในความคิดริเริ่มของเด็กว่า เด็กสามารถและมีความรู้สึกรู้คิดตามระดับของเด็ก เด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่อดส่วน ครูอาจให้เด็กเขียนบทและกำกับการแสดง และเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนได้วิจารณ์ และปรับปรุงการแสดง การวางแผน การเขียนบทและการกำกับ เพื่อให้มีความสามารถยิ่งขึ้น โดยครูควบคุมดูแลไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง
4. หากไม่จำเป็นครูไม่ควรทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อน

ประโยชน์ของบทบาทสมมติ

ทศนา แหมมณี (วิไล พังสอาด. 2542 : 8 – 10 ; อ้างอิงจาก ทศนา แหมมณี. 2519 : 42 – 43) กล่าวถึงประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติในการเรียนการสอน ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า พฤติกรรมทุกพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ การที่ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ ภายในสถานการณ์ที่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขบางประการ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุและแรงผลักดันต่าง ๆ ที่ทำให้คนจำต้องแสดงพฤติกรรมออกมาเช่นนั้น ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนไม่ด่วนตัดสินอะไรง่าย ๆ โดยไม่ทันพิจารณาถึงสาเหตุเสียก่อนและไม่ตัดสินพฤติกรรมบางอย่างว่า “ดีไปทั้งหมด” หรือ “เลวไปทั้งหมด” แต่จะต้องเป็นสิ่งที่ “ดีที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ภายใต้สภาพการณ์เฉพาะหน้าเช่นนั้น” และจะทำให้ผู้เรียนได้แนวทางแก้ปัญหาอย่างตรงจุด
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การที่ผู้เรียนได้แสดงบทบาทเป็นบุคคลอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ว่า ผู้อื่นมีความคิดและความรู้สึกอย่างไร ความเข้าใจนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้จักและฝึกฝนการเอาใจเขามาใส่ใจเรา จึงเป็นการคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนได้แสดงบทบาทสมมติแล้ว จะสามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในชีวิตจริงได้ดีขึ้น
3. ช่วยลดความเครียด กล่าวคือ ในบางครั้งผู้เรียนอาจเกิดความเครียด หรือมีความรู้สึกในใจบางอย่างที่ไม่สามารถแสดงออกได้ การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกนั้น ๆ ออกมาทำให้ผ่อนคลายความเครียดลงได้
4. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตน หากหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของตน ในขณะที่ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติอยู่นั้น ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมหรือการตัดสินใจที่แสดงให้เห็นค่านิยมของตนโดยไม่รู้ตัว การมีโอกาสดำเนินการได้รอบคอบวิเคราะห์ถึงค่านิยมเหล่านี้ จะทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมากขึ้นว่าตนยึดค่านิยมอะไรบ้าง และยอมรับว่าแต่ละคนย่อมมีค่านิยมต่างกัน จึงไม่ควรเอาค่านิยมของตนไปตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่น
5. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี คือ จะมีความมั่นใจมากขึ้น สามารถปรับตัวได้ รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก กล้าคัดค้านเมื่อควรจำเป็น เมื่อผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองได้ก็นับเป็นพื้นฐานของความเจริญทางจิตใจที่จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีพอยู่อย่างปกติสุขและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นการเรียนรู้การประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยฝึกการปฏิบัติตนในสังคมได้มาก

7. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในหลาย ๆ บทบาท เพราะคนคนหนึ่งมักจะมีหลายบทบาทในชีวิตจริง เช่น เป็นพี่ เป็นลูก เป็นหลาน เป็นนักเรียน เป็นหัวหน้าชั้น หัวหน้าทีมกีฬา เป็นต้น ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกฝนบทบาทต่าง ๆ นี้ เพื่อช่วยในการสำรวจและค้นหาพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์แต่ละอย่าง การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้เรียนพบกับสถานการณ์ และบทบาทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อันจะเป็นประโยชน์เมื่อผู้เรียนได้ประสบสถานการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิตจริง

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การแสดงบทบาทสมมติมักจะมีสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งอยู่ ผู้แสดงจึงต้องรู้จักแสวงหา ตั้งสมมติฐานคาดคะเนและคิดในหลาย ๆ แง่ ทั้งต้องใช้วิจารณ์ญาณและไหวพริบแก้ปัญหา การแสดงบทบาทสมมติจึงเป็นการฝึกฝนการแก้ปัญหาได้ดี

9. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามขั้นตอน "รู้สึก คิด กระทำ" โดยปกติแล้วเมื่อผู้เรียนเผชิญปัญหาที่จะเกิด "รู้สึก" แล้วจะ "กระทำ" ไปตามความรู้สึกนั้นทันทีแล้วจึงจะหวนกลับมา "คิด" หาวิธีที่ดีกว่าจึงเท่ากับเป็นขั้นตอน "รู้สึก กระทำ คิด" แต่การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยเปลี่ยนให้ผู้เรียนทำตามขั้นตอนที่ดีกว่า คือ "รู้สึก คิด กระทำ" แทน

10. ช่วยพัฒนาความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียนให้ดีขึ้น ในการทำงานร่วมกันสมาชิกในกลุ่มอาจมีปัญหาขัดแย้งกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่เข้าใจและแตกแยกกันได้ และถ้าหากความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเองล้มเหลวย่อมจะทำให้การเรียนรู้เป็นกลุ่มไม่ได้ผลดีด้วย การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยแก้ไขได้เพราะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนยอมรับผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นอันจะเป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจและความสามัคคีในที่สุด

11. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่แสดงความต้องการของตนออกมาอย่างเด่นชัด เมื่อครูให้แสดงบทบาทสมมติก็มักจะแสดงความเป็นตัวของตัวเองโดยไม่รู้ตัว เป็นการเปิดโอกาสให้ครูเข้าใจผู้เรียนได้มากขึ้น และสามารถให้ความช่วยเหลือได้ถูกต้อง

นอกจากนี้ทิสนา แชมมณี (2545 : 359) กล่าวถึงข้อดีของการแสดงบทบาทสมมติว่า ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของตน อีกทั้งบทบาท

สมมติยังเป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมาก ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนเพราะข้อมูลมาจากผู้เรียนโดยตรง

วารี ธีระจิตร (2534 : 189 – 190) ได้สรุปเกี่ยวกับการเรียนโดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติว่ามีข้อดีหลายประการ ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และเรียนได้อย่างสนุกสนาน สามารถเข้าใจสิ่งที่เรียนได้อย่างดี ช่วยปรับปรุงพฤติกรรมและเจตคติให้ปฏิบัติตนในสังคมได้อย่างเหมาะสม และรู้จักการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ฝึกการแก้ปัญหา และรู้จักการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

กล่าวได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมการเรียนที่มีประโยชน์มาก ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียนและช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของตน ช่วยปรับเจตคติและพฤติกรรมของตน และยังช่วยให้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักการปรับตัว การฝึกคิดตัดสินใจและแก้ปัญหา นอกจากนี้การแสดงบทบาทสมมติยังช่วยให้นักเรียนสนุกสนานในการเรียนด้วย

ขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติ

ทิตนา เขมมณี (2525 : 2) เสนอขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ 2 ขั้น คือ

ก. การกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ ในขั้นนี้ครูต้องศึกษาก่อนว่าจะใช้บทบาทสมมติเพื่ออะไร ครูต้องการให้ผู้เรียนได้อะไรบ้างจากการแสดง

ข. กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ เมื่อครูเข้าใจวัตถุประสงค์ชัดเจนแล้วก็จะสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติขึ้นมาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น มีความชัดเจน ความยากง่าย ให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียน มีเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง ควรมีการขัดแย้งหรืออุปสรรคที่ต้องแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกคิดและแก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน คือ

ก. การอุ่นเครื่อง คือการเล่าเรื่องหรือสถานการณ์ที่เตรียมมาให้ผู้เรียนสนใจ และกระตือรือร้นที่จะเรียน และในตอนท้ายจะทิ้งปัญหากระตุ้นให้คิด อยากติดตาม และชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นคุณประโยชน์จากการเข้าร่วมบทบาทสมมติ

ข. การเลือกตัวผู้แสดง ครูอาจเลือกได้หลายทางขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ

ค. จัดฉากแสดง หลังจากได้ตัวผู้แสดงแล้ว ควรให้ผู้ที่ไม่ได้แสดงบางคนออกมาช่วยจัดสถานที่แบบสมมติขึ้น เพื่อให้การแสดงดูใกล้เคียงกับความเป็นจริง

ง. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ การแสดงบทบาทสมมติ มิใช่เพื่อสนุกสนานอย่างเดียว ครูต้องช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและรู้จักคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ไปด้วย มิเช่นนั้นแล้วการอภิปรายและวิเคราะห์หลังบทเรียนจะไม่ได้ผล เพราะผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกดังกล่าวนั้น บางคนนั่งเฉย ๆ บางคนจะตำหนิผู้แสดงมากเกินไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าว ครูควรแบ่งหน้าที่ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มหนึ่งอาจให้สังเกตวิธีการแก้ไขปัญหาก็เพื่อนเสนอ จะเป็นจริงได้หรือไม่ ให้คอยดูว่าผู้แสดงจะเกิดความรู้สึกอย่างไรบ้าง ให้คิดล่วงหน้าว่าถ้าแก้ไขปัญหานั้นไปแล้วจะทำให้เกิดปัญหาตามมาหรือไม่

จ. การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง ครูจะช่วยให้การแสดงนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ โดยการช่วยขจัดความประหม่า วิตกกังวลของผู้แสดง ช่วยผู้แสดงให้เข้าใจสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้น เช่น ถามว่าเรื่องเกิดที่ไหน ตัวละครมีใครบ้าง เป็นต้น

ฉ. การแสดง เมื่อผู้ชมและผู้แสดงพร้อมแล้วก็เริ่มการแสดงได้ การแสดงควรเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการขัดขวางกัน นอกจากกรณีที่ผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ

ช. การตัดบท หากการแสดงดำเนินไปได้พอสมควร ควรมีการตัดบทการแสดงนั้น ถ้าได้ข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้ ผู้ชมหรือผู้แสดงเข้าใจลึกซึ้งพอที่จะเดาเรื่องราวได้เป็นอย่างดี หรือถ้าผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปเพราะเกิดความเข้าใจผิดและเกิดอารมณ์สะเทือนใจมากเกินไป

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

ขั้นนี้สำคัญมากเพราะเป็นขั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้หลาย ๆ อย่าง การวิเคราะห์การแสดงมักจะเป็นไปในรูปของการอภิปรายร่วมกัน การอภิปรายจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลตรงไปตรงมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกตามบทบาท ไม่มุ่งวิจารณ์ว่าใครแสดงดี หรือไม่ดีอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหหรือตัดสินใจ ครูอาจจัดให้มีการแสดงเพิ่มเติมได้ แต่ถ้าหากการแสดงเพิ่มเติมนี้ไม่จำเป็น ครูอาจข้ามขั้นนี้ไป

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป หลังจากจบการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่มีส่วนสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ได้อศึกษา การแลกเปลี่ยนประสบการณ์นี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวคิดกว้างขวางขึ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปหรือได้แนวคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

อัญชลี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และสุกัญญา ธาวิวรรณ (ระริน ทองใบ. 2545 : 17 – 18 ; อ้างอิงจาก อัญชลี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และสุกัญญา ธาวิวรรณ. 2516 : 116) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

ก. แจกแจงและกำหนดปัญหา ขณะเตรียมการสอน ควรคัดเลือกเรื่องไว้ก่อนว่าถึงตอนใดจะให้นักเรียนเรียนโดยใช้บทบาทสมมติ และอะไรคือปัญหาที่ต้องเน้น ความคิดรวบยอดที่ต้องการคืออะไร เขียนออกมาให้ชัดเจน

ข. กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ การกำหนดสถานการณ์สมมติต้องให้ง่ายและชัดเจน พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติขึ้น

ค. จัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้พร้อมก่อนแสดง เช่น คัดเลือกตัวแสดง ผู้สังเกตการณ์ การจัดฉาก ฯลฯ

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง

ก. ขณะแสดง ควรให้แสดงไปตามธรรมชาติ อย่าไปขัดขึ้นกลางคัน บางครั้งผู้กำกับการแสดงอาจช่วยเหลือได้ตามโอกาส

ข. ตัดบท เมื่อแสดงไปเป็นเวลาพอสมควรแล้วครูอาจตัดบทได้ ถ้าการแสดงนั้นได้ข้อมูลเพียงพอแก่การนำมาวิเคราะห์และอภิปราย หรือผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์และอภิปราย

ครูและนักเรียนร่วมกันให้ผู้แสดงเปิดเผยความรู้สึกและเสนอความคิดเห็น หลังจากนั้นผู้สังเกตการณ์ได้แสดงความคิดเห็น โดยเน้นเหตุผลของการแสดงออกว่า ผู้แสดงแสดงท่าทางได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงความจริงเพียงใด

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

กลุ่มอาจเสนอแนวคิดใหม่หรือการแสดงยังให้ผลไม่น่าพอใจ อาจแสดงซ้ำได้

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

ขั้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถหาข้อสรุปหรือแนวคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้
 อย่างดี ขั้นการสรุปสำคัญมาก ต้องสรุปการแสดงทุกครั้ง

สรุปได้ว่าการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน จะมีขั้นตอนหลักที่คล้ายคลึงกัน
 5 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นแสดง ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ขั้นแสดงเพิ่ม
 และขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ครูผู้สอนอาจดัดแปลงรายละเอียดในขั้นตอนต่าง ๆ ได้
 ตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนและสถานการณ์ เช่น อาจไม่มีขั้นแสดงเพิ่มถ้าหากนักเรียน
 แสดงได้ดีตรงตามวัตถุประสงค์ และการอภิปรายผลการแสดงช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2545 : 357 – 358) ได้ให้เทคนิคและข้อเสนอแนะในการ
 ใช้วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติให้มีประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมการ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะให้ชัดเจน และสร้าง
 สถานการณ์และบทบาทสมมติที่จะช่วยสนองวัตถุประสงค์นั้น สถานการณ์และบทบาทสมมติที่
 กำหนดขึ้นควรมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง ส่วนจะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดขึ้นกับ
 วัตถุประสงค์ ผู้สอนอาจใช้บทบาทสมมติแบบละคร ซึ่งจะกำหนดเรื่องราวให้แสดงแต่ไม่มีบทให้
 ผู้สวมบทบาทจะต้องคิดและแสดงเอง หรืออาจใช้บทบาทสมมติแบบแก้ปัญหา ซึ่งจะกำหนด
 สถานการณ์ที่มีปัญหาหรือความขัดแย้งให้ และอาจให้ข้อมูลเพิ่มเติมมากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งผู้สวม
 บทบาทจะใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการแสดงออกและแก้ปัญหาตามความคิดของตน

2. การเริ่มบทเรียน ผู้สอนสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้หลายวิธี เช่น
 โยงประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียน หรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้จากการเรียนครั้งก่อน ๆ เข้าสู่เรื่อง
 ที่จะศึกษา หรืออาจใช้วิธีเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติที่เตรียมมาแล้วทั้งทำด้วยปัญหา
 เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากคิด อยากติดตาม หรืออาจใช้วิธีชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์จาก
 การเข้าร่วมแสดง และช่วยกันคิดแก้ปัญหา

3. การเลือกผู้แสดง ควรเลือกให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการแสดง เช่น เลือก
 ผู้แสดงที่มีลักษณะเหมาะสมกับบทบาท เพื่อช่วยให้การแสดงเป็นไปอย่างราบรื่นตาม
 วัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็ว หรือเลือกผู้แสดงที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับบทบาทที่กำหนดให้เพื่อ

ช่วยให้ผู้เรียนคนนั้นได้รับประสบการณ์ใหม่ ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ และเกิดความเข้าใจในความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้ที่มีลักษณะต่างไปจากตน หรืออาจให้ผู้เรียนอาสาสมัคร หรือเจาะจงเลือกคนใดคนหนึ่ง ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการช่วยให้บุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้ เมื่อได้ผู้แสดงแล้ว ควรให้เวลาผู้แสดงเตรียมการแสดง โดยอาจให้ฝึกซ้อมบ้างตามความจำเป็น

4. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ หรือผู้ชม ผู้สอนควรเตรียมผู้ชม และทำความเข้าใจกับผู้ชมว่า การแสดงบทบาทสมมตินี้ จัดขึ้นมีเป้าหมายที่ความสนุก แต่สิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรชมด้วยความสังเกต ผู้สอนควรให้คำแนะนำว่าควรสังเกตอะไรและควรบันทึกข้อมูลอย่างไร และผู้สอนอาจทำแบบสังเกตการณ์ให้ผู้ชมในการสังเกตด้วยก็ได้

5. การแสดง ก่อนการแสดงอาจมีการจัดการการแสดงให้ดูสมจริง จากการแสดงอาจเป็นฉากง่าย ๆ หรืออาจจะจัดให้ดูสวยงาม แต่ไม่ควรจะใช้เวลามาก และควรคำนึงถึงความประหยัดด้วย เมื่อทุกฝ่ายพร้อมแล้ว ผู้สอนให้เริ่มการแสดง และสังเกตการณ์การแสดงอย่างใกล้ชิด ไม่ควรมีการขัดการแสดงกลางคัน นอกจากกรณีที่มีปัญหาเมื่อการแสดงออกนอกทาง ผู้สอนอาจจำเป็นต้องให้คำแนะนำบ้าง เมื่อการแสดงดำเนินไปพอสมควรแล้ว ผู้สอนควรตัดบทยุติการแสดง ไม่ควรให้การแสดงยืดเยื้อ ยืนเยื้อ จะทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบทควรทำเมื่อเห็นว่าการแสดงได้ให้ข้อมูลแก่กลุ่มเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรือตัดบทเมื่อการแสดงเริ่มยืดเยื้อ หรือเมื่อผู้ชมพอจะเดาได้ว่าเรื่องราวจะดำเนินต่อไปอย่างไร หรือในกรณีที่ผู้แสดงเกิดอารมณ์สะเทือนใจมากเกินไปจนแสดงต่อไปไม่ได้ ควรตัดบททันที

6. การวิเคราะห์หรืออภิปรายผลการแสดง ขั้นนี้เป็นขั้นสำคัญมาก เพราะเป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ เทคนิคที่จำเป็นสำหรับการอภิปรายในช่วงนี้มีหลายประการ ที่สำคัญคือการสัมภาษณ์ความรู้สึกและความคิดของผู้แสดงและจดบันทึกไว้บนกระดาน ต่อจากนั้นจึงสัมภาษณ์ผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์ถึงข้อมูลที่สังเกตได้ ผู้สอนควรจดบันทึกข้อมูลเหล่านี้บนกระดาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเห็นประเด็นในการอภิปรายและสรุป ต่อจากนั้นจึงให้ทุกฝ่ายร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น และสรุปประเด็นการเรียนรู้ สิ่งสำคัญมากที่ผู้สอนพึงคำนึงในการอภิปรายก็คือ การให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้บทบาทเป็นเครื่องมือในการดึงความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ เจตคติหรืออคติต่าง ๆ ที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึกของผู้แสดงออกมาเพื่อเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ ดังนั้นการอภิปรายจึงต้องมุ่งเน้นและอภิปรายในเรื่องของพฤติกรรมที่ผู้สวมบทบาทแสดงออก และความรู้สึกที่เป็นเหตุผลักดันให้เกิดการแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา การซักถามจึงควรมุ่งประเด็นไปที่ว่าผู้แสดงได้

แสดงพฤติกรรมอะไรบ้าง ทำไมจึงแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น และพฤติกรรมนั้นก่อให้เกิดผลอะไรตามมา การอภิปรายไม่ควรมุ่งประเด็นไปที่การแสดงของผู้สวมบทบาทว่า แสดงได้ดี – ไม่ดีเพียงใด เพราะนอกจากจะเป็นการอภิปรายที่ผิดวัตถุประสงค์แล้ว ยังอาจทำให้ผู้แสดงเสียความรู้สึกได้

ในกรณีที่การอภิปรายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนเสนอแนะแนวคิดและแนวทางอื่น ๆ เพิ่มเติมแตกต่างไปจากที่ผู้สวมบทบาทแสดง ผู้สอนอาจให้มีการแสดงและการอภิปรายเพิ่มเติม และสรุปบทเรียนอีกครั้งหนึ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยพบว่า มีงานวิจัยที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ คือ งานวิจัยของ ธรรมนันท์กา แจ้งสว่าง (2547) เรื่อง ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ มีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ นอกจากนี้มีงานวิจัยที่ใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกับจิตสาธารณะ คือ ลอนนอตตี (Lonnotti. 1977 : 142) พบว่าการใช้บทบาทสมมติที่เน้นการไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนโดยทดลองกับนักเรียนอายุ 6 ปี และ 9 ปี สามารถพัฒนาพฤติกรรมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ชูด์ท์ (Shoudt. 1976 : 2754 – A) พบว่านักเรียนอนุบาลที่ได้รับการฝึกโดยใช้บทบาทสมมติ มีทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและมีความเชื่อเพื่อเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก ซึ่งคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ รุ่งรัตน์ ไกรทอง (2537) ที่พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเชื่อเพื่อสูงมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ ส่วนวิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนเรื่องการรักษาความสะอาดและความสวยงามของธรรมชาติโดยการแสดงบทบาทสมมติ มีพฤติกรรมที่ดีในการช่วยกันรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณสนามหน้าห้องเรียนมากกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมดา พรพรรณ กลิ่นเกษร (2538) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีขึ้น และดุขฎี ทรัพย์ปรุง (2529) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานมากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

นอกจากนี้ มีงานวิจัยที่ใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่เหมาะสมอื่น ๆ ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนได้ คือ ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีการพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูตกเวทีสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ วรวรรณิณี ราชสงฆ์ (2541) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้น และ วิไล พังสอาด (2542) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทสมมติที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าครูสามารถใช้บทบาทสมมติในการพัฒนานักเรียนให้มีพฤติกรรมจิตสาธารณะและพฤติกรรมที่เหมาะสมอื่น ๆ ได้ เช่น การไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อม การมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำงาน การมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านต่างๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่าจะสามารถใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติจะมีจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ จะมีความคงทนของจิตสาธารณะหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) มีรายละเอียดในการวิจัยดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 4 ห้องเรียน มีนักเรียนรวม 216 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย 1 ห้องเรียน คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 54 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปร คือ แบบวัดจิตสาธารณะ (ดูภาคผนวก ก) เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยนำข้อความบางข้อจากแบบวัดของธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง (2547) มาปรับให้เหมาะกับกลุ่มตัวอย่างรวมกับแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใหม่ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนทั้งในชั้นเรียนและในโรงเรียน แล้วนำมาสร้างเป็นข้อความแสดงพฤติกรรมจิตสาธารณะโดยครอบคลุมนิยามจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด

แบบวัดจิตสาธารณะ เป็นแบบมาตราประเมินค่าจาก “ประจำ” ถึง “ไม่เคย” ผู้วิจัยหาคุณภาพแบบวัดโดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 และ 6/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวนนักเรียน 106 คน หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดโดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item – Total Correlation) และหาค่าความเชื่อมั่นโดยหา

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) แบบวัดจิตสาธารณะมีจำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก .21 ถึง .66 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .87 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดจิตสาธารณะ

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.34
2	.35
3	.36
4	.41
5	.57
6	.42
7	.37
8	.25
9	.42
10	.41
11	.50
12	.53
13	.45
14	.41
15	.47
16	.36
17	.55
18	.66
19	.42
20	.35
21	.21
22	.32
23	.39

ตาราง 1 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดจิตสาธารณะ (ต่อ)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
24	.31
25	.31
26	.45
27	.32
28	.24
29	.34
30	.59

ตัวอย่างแบบวัดจิตสาธารณะ

(0) เมื่อกวาดห้องเรียนเสร็จแล้ว ฉันเก็บไม้กวาดใส่กล่องให้เรียบร้อย

.....

ประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง น้อยครั้ง เกือบไม่เคย ไม่เคย

(00) ฉันหยิบเครื่องเขียนส่วนกลางของห้องไปใช้ที่บ้าน

.....

ประจำ บ่อยครั้ง บางครั้ง น้อยครั้ง เกือบไม่เคย ไม่เคย

เกณฑ์การให้คะแนน ในแต่ละข้อให้คะแนน 6 อันดับ ข้อความทางบวกให้คะแนนดังนี้ “ประจำ” ได้ 6 คะแนน “บ่อยครั้ง” ได้ 5 คะแนน “บางครั้ง” ได้ 4 คะแนน “น้อยครั้ง” ได้ 3 คะแนน “เกือบไม่เคย” ได้ 2 คะแนน และ “ไม่เคย” ได้ 1 คะแนน ตามลำดับ ข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ทดลอง คือ บทเรียน และสถานการณ์บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ (ดูภาคผนวก ข) ประกอบด้วย บทเรียนให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 1 เรื่อง และสถานการณ์สำหรับแสดงบทบาทสมมติ 12 เรื่อง เรื่องที่ 1-6 ผู้วิจัยกำหนดสถานการณ์ให้ตามนิยามของจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด เรื่องละ 1 ตัวชี้วัด เป็นการกำหนดสถานการณ์ที่ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้สอดคล้องกันคือ ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ทั้งเรื่อง จำนวน 2 เรื่อง

ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ ร้อยละ 75 จำนวน 2 เรื่อง และผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ร้อยละ 50 จำนวน 2 เรื่อง โดยให้นักเรียนแต่งเรื่องที่เหลือเอง ส่วนเรื่องที่ 7 - 12 เป็นสถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ ที่นักเรียนแต่งเองตามนิยามจิตสาธารณะ 6 ตัวชี้วัด เรื่องละ 1 ตัวชี้วัด โดยนักเรียนแต่งเรื่องเอง ทั้งหมดทุกเรื่อง

บทบาทสมมติที่ผู้วิจัยกำหนดสถานการณ์ให้ 6 เรื่อง ได้แก่

1. เล่นแล้วเก็บ เป็นสถานการณ์แสดงบทบาทสมมติตามองค์ประกอบที่ 1 ตัวชี้วัดที่ 1 (การดูแลรักษา) ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ทั้งเรื่อง
2. โยกเก้าอี้ ซิไม้กวาด เป็นสถานการณ์แสดงบทบาทสมมติตามองค์ประกอบที่ 1 ตัวชี้วัดที่ 2 (ลักษณะการใช้) ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ทั้งเรื่อง
3. หน้าที่เรามี เรือรีรับทำ เป็นสถานการณ์แสดงบทบาทสมมติตามองค์ประกอบที่ 2 ตัวชี้วัดที่ 1 (การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย) ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ร้อยละ 75
4. ร่วมใจอาสา ประหยัดไฟฟ้า เป็นสถานการณ์แสดงบทบาทสมมติตามองค์ประกอบที่ 2 ตัวชี้วัดที่ 2 (การอาสาทำเพื่อส่วนรวม) ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ร้อยละ 75
5. ดอกไม้ของใคร เต็ดไปได้ไหม เป็นสถานการณ์แสดงบทบาทสมมติตามองค์ประกอบที่ 3 ตัวชี้วัด ที่ 1 (การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน) ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ร้อยละ 50
6. แบ่งปันกันใช้ เป็นสถานการณ์แสดงบทบาทสมมติตามองค์ประกอบที่ 3 ตัวชี้วัดที่ 2 (การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม) ผู้วิจัยแต่งเรื่องให้ร้อยละ 50

ขั้นตอนการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

การแสดงบทบาทสมมติแต่ละเรื่องใช้เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที โดยมีขั้นตอนดังนี้

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

- ผู้วิจัยนำนักเรียนสนทนา แสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงเหตุการณ์ประจำวันในห้องเรียนและในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะตามตัวชี้วัดที่จะเรียน
- ครูเสนอสถานการณ์บทบาทสมมติ หรือนักเรียนแต่งสถานการณ์เอง
- นักเรียนศึกษาสถานการณ์ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนดตัวละครในสถานการณ์ กำหนดตัวผู้แสดง เตรียมบทพูด ชักซ้อมท่าทางการแสดง ทำอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง

- นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ ใช้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน นักเรียนทุกคนในกลุ่มต้องมีบทแสดงและบทพูด ทั้ง 6 กลุ่มแสดงเรื่องที่เป็นตัวชี้วัดเดียวกัน

- ขณะที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มที่เหลือทำหน้าที่สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

นักเรียนทุกคนแสดงความรู้สึก และความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง ให้ อภิปรายในแนวนี้

1. วิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร

- พฤติกรรมใดถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
- พฤติกรรมใดไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม มีผลอะไรควรแก้ไขอย่างไร
- การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทหรือไม่ เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
- พฤติกรรมในตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข

2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ

3. สาระหลักของการแสดงบทบาทสมมติคืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัดของนิยาม จิตสาธารณะ)

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

- นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการกระทำที่เกี่ยวข้องกับ จิตสาธารณะตามตัวชี้วัดที่ได้แสดงไป ให้นักเรียนมีประสบการณ์ที่กว้างขวางขึ้น

- นักเรียนและผู้วิจัยช่วยกันสรุปแนวคิด หลักปฏิบัติที่จะนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน

การสร้างสถานการณ์บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ มีขั้นตอนการสร้าง และหาคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด และรายละเอียดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้บทบาทสมมติในการเรียน การสอน

3. สร้างบทเรียน และสถานการณ์บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ บทเรียนให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 1 เรื่อง และสถานการณ์สำหรับแสดง บทบาทสมมติ 6 เรื่อง โดยยึดหลักตามนิยามของจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด เรื่องละ 1 ตัวชี้วัด และเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่งสถานการณ์เอง 6 เรื่อง เรื่องละ 1 ตัวชี้วัด

4. นำบทเรียนฯ และสถานการณ์บทบาทสมมติที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจให้ คำแนะนำเพื่อนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คือ 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กวิสรา รัตนกร โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพดี อ่องแสงคุณ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. นำบทเรียนฯ และสถานการณ์บทบาทสมมติที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้น ป.6/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 18 คน เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องต่าง ๆ แล้วนำมา ปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์

การดำเนินการทดลอง

1. วัดจิตสาธารณะ ก่อนการทดลอง 1 สัปดาห์ (1 พฤศจิกายน 2549)
2. ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยใช้บทเรียนให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 1 เรื่อง และสถานการณ์บทบาทสมมติ 12 เรื่อง โดยผู้วิจัย กำหนดสถานการณ์ให้ 6 เรื่อง นักเรียนแต่งเรื่องเอง 6 เรื่อง รวมเวลาในการทดลองทั้งสิ้น 26 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ใช้เวลาหลังเลิกเรียนสัปดาห์ละ 2 – 4 ครั้ง (ตั้งแต่ 8 พฤศจิกายน ถึง 28 ธันวาคม 2549)
3. วัดจิตสาธารณะ หลังการทดลอง (4 มกราคม 2550) โดยใช้แบบวัดชุดเดิม
4. วัดจิตสาธารณะ หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน (29 มกราคม 2550) โดยใช้แบบวัดชุดเดิม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติที่ (t-test) แบบ Dependent Sample

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 54 คน มีนักเรียนชาย 30 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 มีนักเรียนหญิง 24 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานมีดังนี้

สมมติฐานข้อ 1 นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติจะมีจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสาธารณะของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจิตสาธารณะของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง

จิตสาธารณะ	N	$\bar{X}$	SD	t
ก่อนการทดลอง	54	120.96	18.66	6.44 **
หลังการทดลอง	54	134.54	20.40	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานข้อ 2 นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ จะมีความคงทนของจิตสาธารณะหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสาธารณะของกลุ่มตัวอย่างระหว่างหลังการทดลองและหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนจิตสาธารณะของนักเรียนหลังการทดลองและหลังการทดลองแล้ว 1 เดือน

จิตสาธารณะ	N	$\bar{X}$	SD	t
หลังการทดลอง	54	134.54	20.40	1.88
หลังการทดลองแล้ว 1 เดือน	54	138.56	13.59	

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีจิตสาธารณะหลังการทดลองและหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่านักเรียนมีความคงทนของจิตสาธารณะหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติสำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติจะมีจิตสาธารณะ
หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติจะมีความคงทนของ
จิตสาธารณะหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 54 คน โดยการ
สุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดจิตสาธารณะ
2. บทเรียนและสถานการณ์บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ แยกเป็นบทเรียนให้
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสาธารณะ 1 เรื่อง และเป็นสถานการณ์บทบาทสมมติ
12 เรื่อง

การดำเนินการทดลอง

1. วัดจิตสาธารณะ ก่อนการทดลอง 1 สัปดาห์
2. ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยใช้บทเรียนและสถานการณ์
บทบาทสมมติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และที่นักเรียนแต่งเอง รวมเวลาในการทดลอง 26 ครั้ง ครั้งละ
50 นาที ใช้เวลาหลังเลิกเรียนสัปดาห์ละ 2 - 4 ครั้ง
3. วัดจิตสาธารณะ หลังการทดลอง โดยใช้แบบวัดชุดเดิม

4. วัดจิตสาธารณะ หลังจากเสร็จสิ้นการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน โดยใช้แบบวัดชุดเดิม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติที่ (t - test) แบบ Dependent Sample

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติมีจิตสาธารณะหลังการทดลองและหลังการทดลองเป็นเวลา 1 เดือน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือมีความคงทนของจิตสาธารณะหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

การอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีจิตสาธารณะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการแสดงบทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีจิตสาธารณะสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะการแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้ง นักเรียนทุกคนได้แสดงบทบาทของผู้มีจิตสาธารณะ ได้รับรู้ถึงอารมณ์ ความรู้สึกและสาเหตุของการกระทำจนเข้าใจว่า การมีจิตสาธารณะมีคุณค่าและจำเป็นต่อสังคมอย่างไร มีคุณค่าต่อตนเองอย่างไร จนเกิดเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ และแสดงพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะออกมา ตรงกับที่ ทิศนา ขัมมณี (2545 : 359) กล่าวว่า บทบาทสมมติช่วยให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียนแล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรม นอกจากนี้ ดวงเดือน เทศวานิช (2530? : 111) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้หลาย ๆ ด้าน ได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตน เกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคม ดังนั้น หลังจากการทดลองแล้วนักเรียนจึงรู้จักที่จะปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสังคมคือมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น

ในการแสดงบทบาทสมตตินักเรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญคือการคิด นักเรียนได้ผ่าน การคิดทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นเตรียมการจนถึงขั้นแสดง นักเรียนได้คิดอย่างรอบคอบก่อนลงมือกระทำ เช่น การคิดสถานการณ์ที่จะแสดง คิดวางแผนการแสดงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ทั้งเตรียมบทบาทการแสดง เตรียมบทพูดที่มีเหตุผลและเหมาะสม การเตรียมจัดทำอุปกรณ์ประกอบการแสดง การคิดแก้ปัญหาติดขัดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

และการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการแสดง จะเห็นว่านักเรียนต้องคิดเกือบตลอดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการคิดเตรียมการล่วงหน้าก่อนที่จะลงมือกระทำ ซึ่งต้องคิดว่า จะทำให้ดีที่สุด การได้คิดก่อนทำเช่นนี้ช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จัก “ยั้งคิด” การรู้จักยั้งคิด จะช่วยให้นักเรียนคิดได้ว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ หลังจากนักเรียนแสดงบทบาทสมมติเรื่องจิตสาธารณะจบทั้ง 12 เรื่องแล้วเมื่อได้พบเหตุการณ์เกี่ยวกับจิตสาธารณะจึงรู้จักคิดไตร่ตรองเสียก่อนว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ แล้วจึงเลือกทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าที่จะทำตามความรู้สึกหรือตามความพอใจของตนฝ่ายเดียว นักเรียนจึงมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น

จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนระหว่างการทดลอง ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนสนุกสนานมาก ร่วมมืออย่างกระตือรือร้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการทดลอง โดยเฉพาะการให้นักเรียนได้แต่งเรื่องเอง นักเรียนยังกระตือรือร้นมากขึ้น นักเรียนตั้งใจแต่งเรื่องเอง ตั้งใจฝึกซ้อมและแสดง รวมถึงการประดิษฐ์อุปกรณ์อย่างง่าย ๆ เพื่อประกอบการแสดง ผู้วิจัยพบว่านักเรียนสนุกและภูมิใจที่ได้แต่งเรื่องเอง การได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ยิ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจเรื่องจิตสาธารณะลึกซึ้งยิ่งขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อจิตสาธารณะ และมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น

ผลการวิจัยครั้งนี้คล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ ธรรมนันท์ก้า แจ้งสว่าง (2547) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ มีจิตสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ ผลการวิจัยหลายเรื่องที่ใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกับจิตสาธารณะให้แก่นักเรียน คือ การช่วยกันรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณสนามหน้าห้องเรียน (วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์. 2522) ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน (ดุขฎี ทรัพย์ปรง. 2529) เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (รุ่งรัตน์ ไกรทอง. 2537) ทศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (พรพรรณ กลิ่นเกษร. 2538) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่เหมาะสมอื่น ๆ แก่นักเรียนซึ่งอาจมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะคือ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที (ฉลวยศรี มีไฉเย็น. 2526) เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ (วรวรรณินี ราชสงฆ์. 2541) และ พฤติกรรมกล้าแสดงออก (วิไล พังสอาด. 2542)

กล่าวได้ว่าการแสดงบทบาทสมมติช่วยพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนได้และยังพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่เหมาะสมด้านอื่น ๆ ด้วย

2. นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติ มีความคงทนของจิตสาธารณะ หลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การที่ได้รับผลเช่นนี้เนื่องจากนักเรียนได้เรียนเนื้อหาและแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับการมีจิตสาธารณะถึง 26 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เป็นเวลาต่อเนื่องกัน 8 สัปดาห์ ได้แสดงบทบาทสมมติ 12 เรื่อง โดยมีเนื้อหาตามนิยามของจิตสาธารณะทั้ง 3 องค์ประกอบ 6 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดละ 2 เรื่อง แต่ละตัวชี้วัดนักเรียนแสดงตามสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้ 1 เรื่อง โดยให้นักเรียนคิดบทพูดเอง ดำเนินเรื่องเอง และอีก 1 เรื่องนักเรียนแต่งเรื่องเองตามนิยามของตัวชี้วัด ซึ่งปรากฏว่านักเรียนแสดงและแต่งเรื่องได้ดีถูกต้องตามนิยามของทุกตัวชี้วัด อีกทั้งนักเรียนมีความชอบและสนุกสนานมาก นักเรียนร่วมมืออย่างกระตือรือร้นตั้งแต่เริ่มจนจบการทดลอง โดยเฉพาะเรื่องที่นักเรียนแต่งเองนักเรียนจะกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้นทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแต่งเรื่อง การวางแผนการแสดง การฝึกซ้อม การประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบ จนถึงการแสดง จากการสังเกตของผู้วิจัยตรงกับการให้ข้อมูลของนักเรียนว่า นักเรียนชอบแต่งเรื่องเองมาก เพราะได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองตลอดทั้งเรื่อง เป็นสิ่งน่าภูมิใจมากและสนุกมากด้วย การเรียนรู้เรื่องจิตสาธารณะครั้งนี้จึงประทับใจนักเรียนมาก ดังนั้นนอกจากจะมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นแล้วยังมีความคงทนของจิตสาธารณะด้วย

สถานการณ์ต่าง ๆ ในบทบาทสมมติ ทั้งเรื่องที่ครูกำหนดให้และเรื่องที่นักเรียนแต่งเองเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและใกล้เคียงกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของนักเรียน เมื่อแสดงจบแต่ละเรื่องนักเรียนก็จะนำไปปฏิบัติจริง นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะมากขึ้น เช่น ช่วยกันจัดมุมเสริมประสบการณ์ให้เรียบร้อยทุกวันโดยเก็บหนังสือและของเล่นเข้าที่ ช่วยกันปิดไฟปิดพัดลมก่อนออกจากห้องเรียน เก็บอุปกรณ์การเรียนหลังการใช้เปิด - ปิดประตูหน้าต่างอย่างเบามือ ไม่นั่งโยกเก้าอี้แบบสองขา นักเรียนมีความระมัดระวังมากขึ้นในการใช้สิ่งของเครื่องใช้ ต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมถึงช่วยอาสาแจกสมุดแบบฝึกหัดลบกระดานดำ เก็บขยะและซ่อมแซมป้ายนิเทศที่ชำรุด เมื่อนักเรียนเห็นเพื่อนคนใดแสดงพฤติกรรมที่ไม่มีจิตสาธารณะก็จะช่วยตักเตือนแล้วชักชวนให้มีจิตสาธารณะ พร้อมกับยกนิยามของตัวชี้วัดต่าง ๆ มาประกอบการชักชวนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้นักเรียนพูดติดปากถึงนิยามของจิตสาธารณะด้วย แม้กระทั่งในกิจกรรมการเล่าข่าวประจำวันของนักเรียนเมื่อนักเรียนพบข่าวที่มีการกระทำที่ไม่ดี ขาดจิตสาธารณะ นักเรียนก็วิพากษ์วิจารณ์ถึงพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างมีเหตุผล ทั้งหมดที่ยกตัวอย่างมานี้ ผู้วิจัยมิได้ชี้นำหรือบอกกล่าวให้นักเรียนปฏิบัติแต่อย่างใด เป็นความคิดและการกระทำของนักเรียนเอง และถึงแม้การทดลองจะเสร็จสิ้นไปแล้ว นักเรียนก็ยังคงปฏิบัติและพูดถึงการมีจิตสาธารณะอย่างต่อเนื่องจนเกิด

ความคงทนของจิตสาธารณะ

กล่าวได้ว่าการพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติครั้งนี้ นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมากในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้นด้วยการแต่งเรื่อง คิดบทพูด ฝึกซ้อมและเตรียมการแสดง แสดงจริง อภิปรายผล แลกเปลี่ยนประสบการณ์จนถึงการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมและมีความหมายต่อนักเรียนอย่างแท้จริง ตรงกับที่ ทิศนา ขัมมณี (2545 : 359) กล่าวถึงประโยชน์ของการแสดงบทบาทสมมติว่า เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อนักเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมมาก เพราะข้อมูลมาจากนักเรียนโดยตรง ดังนั้น การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติครั้งนี้จึงส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือ นักเรียนได้มีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นและความคงทนของจิตสาธารณะหลังการทดลองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน

ผู้วิจัยพบข้อสังเกตจากประสบการณ์ว่า การอบรมสั่งสอนหรือฝึกพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงงามให้แก่นักเรียนอย่างจริงจังเป็นขั้นตอน โดยมีวิธีการที่สนุกสนานที่นักเรียนได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง และมีเนื้อหาที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนและมีช่วงเวลาการอบรมต่อเนื่องกันนานพอสมควรนั้น มักจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เพราะนักเรียนจะสนใจปฏิบัติตาม และพูดถึงเรื่องที่อบรมนั้นตลอดช่วงเวลาของการฝึกอบรม และยังปฏิบัติต่อเนื่องแม้การอบรมจะเสร็จสิ้นไปแล้วก็ตาม นักเรียนบางส่วนพูดและปฏิบัติอย่างจริงจังเพราะเห็นคุณค่าของการอบรม นักเรียนบางส่วนพูดและปฏิบัติเพราะสนุกสนานโดยไม่ได้เอาใจจริงจังนัก แต่จะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ก็แสดงถึงความสนใจของนักเรียนที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ ซึ่งดีกว่าที่นักเรียนไม่สนใจหรือไม่พูดถึงเลย ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่า การสั่งสอนหรือฝึกอบรมพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงงามให้แก่เรียนนั้นไม่ใช่เรื่องยากจนเกินไป เพียงแต่ครูมีความรู้ความเข้าใจและมีความตั้งใจจริงอย่างต่อเนื่องก็จะสามารถพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงงามให้แก่เรียนของตนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

ครูควรใช้บทบาทสมมติประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและติดทนนาน อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่ายในการเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน ควรหาวิธีการพัฒนาจิตสาธารณะให้นักเรียน โดยทดลองใช้วิธีการอื่นๆนอกเหนือจากบทบาทสมมติเพื่อให้ได้วิธีที่หลากหลาย
2. ควรพัฒนาจิตสาธารณะให้นักเรียนระดับชั้นอื่นๆ รวมไปถึงนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เพื่อให้คนในสังคมไทยมีจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้น
3. ควรทดลองใช้บทบาทสมมติในการพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่น ๆ ให้นักเรียน เช่น ความเป็นประชาธิปไตย ความสามัคคี เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2522). แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ.
- กาญจนา เกียรติประวัติ. (2524). วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. (2534). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- จิตสำนึกสาธารณะ เส้นทางสู่ประชาสังคม. (2542, กรกฎาคม – กันยายน). สื่อพลัง. 7 (3) : 2 – 19.
- ฉลวยศรี มีใจเย็น. (2526). การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรม ด้านความกตัญญูต่เวทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ และคณะ. (2540). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น ทรัพย์สินส่วนรวม. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2540). รายงานการวิจัยเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ : ศึกษารายกรณี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดวงเดือน เทศวานิช. (2530?). หลักการสอนทั่วไป. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูพระนคร.
- ดุษฎี ทรัพย์ปรง. (2529). ผลการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ทีศนา แหมมณี. (2519, กรกฎาคม – สิงหาคม). การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน. วารสารครูศาสตร์. 6 (2) : 41 – 48.
- _____. (2525). การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ. เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎี กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทีศนา แชมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรมนันทิกา แจ่มสว่าง. (2547). ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ปรินุญานินท์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นัชกร ลับบัวงาม. (2540). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคม การบรรลุตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยเด็กตอนกลางในภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- พรพรรณ กลิ่นเกษร. (2538). การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติกับการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อทัศนคติ ต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดหนองหลวง อำเภอหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี. ปรินุญานินท์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ระริน ทองใบ. (2545). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเขาแก้ววิทยา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี. ปรินุญานินท์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รุ่งรัตน์ ไกรทอง. (2537). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร. ปรินุญานินท์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรวรรณินี ราชสงฆ์. (2541). การเปรียบเทียบผลของการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง. ปรินุญานินท์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วารี ธีระจิตร. (2534). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์. (2522). การแสดงบทบาทสมมติในการสอนกลุ่มบูรณาการสำหรับ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การประถมศึกษา), กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.

วิไล พังสอาด. (2542). การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้แม่แบบ

ที่มีต่อพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน

วังตะเคียนวิทยาคม อำเภอท่งศรีภูมิ จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กระทรวงศึกษาธิการ, (2539). **เครื่องมือแนะแนวพัฒนา**

บุคลิกภาพ ชุดทำประโยชน์เพื่อสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547).

ครุติ ผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ**

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2542). **วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤตเพื่อ**

ฟื้นฟูชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

อัจฉรา โฉมแจ่ม. (2544). **จิตสำนึกของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการ**

รวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (การบริหารและนโยบาย

สวัสดิการสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถ่ายเอกสาร.

Lee, John R. (1974). **Teaching Social Studies in The Elementary School.** New York : Free Press.

Lonnotti, Ronald J. (1977, August). A Longitudinal Investigation of Role – Taking, Altruism and Empathy. **Resources in Education (ERIC).** 12 : 142.

Shoudt, John T. (1976, November). The Effect of Varying Levels of Role – Taking Skills on The Efficacy of Role Playing Training with kindergarten Children.

Dissertation Abstracts International. 37 : 2754 – A .

แบบสอบถามการปฏิบัติของนักเรียน

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจเกี่ยวกับการปฏิบัติของนักเรียนเมื่ออยู่ที่โรงเรียน คำตอบของนักเรียนไม่มีผลต่อคะแนนการเรียน ขอให้นักเรียนตอบตามความเป็นจริง

ให้นักเรียนขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบน..... ที่ตรงกับการปฏิบัติของนักเรียนมากที่สุด

1. เมื่ออ่านหนังสือนิทานส่วนกลางของห้องเรียนเสร็จแล้ว ฉันเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

2. ฉันทำความสะอาดอุปกรณ์การเรียนวิชางานบ้าน เมื่อเรียนจบชั่วโมง

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

3. ฉันเก็บอุปกรณ์การเรียนศิลปะของโรงเรียนเมื่อเรียนจบชั่วโมง

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

4. ถ้าพบว่ามีผู้ใดเปิดไฟและพัดลมทิ้งไว้ ฉันจะช่วยปิด

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

5. เมื่อกวาดห้องเรียนเสร็จแล้ว ฉันเก็บไม้กวาดใส่กล่องให้เรียบร้อย

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

6. ถ้าอากาศไม่ร้อนมาก ฉันจะไม่ร้องขอให้เปิดแอร์ในห้องเรียน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

7. เมื่อดำรงมือ ฉันจะปิดน้ำขณะฟอกสบู่

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

8. ฉันไม่เดินลัดสนามหญ้าของโรงเรียน แม้จะต้องเดินอ้อมไกล

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

9. ฉันใช้อุปกรณ์การเรียนทุกชนิดของโรงเรียนอย่างถนอม

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

10. ฉันเปิดปิดประตูและหน้าต่างห้องเรียนอย่างเบา ๆ

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

11. เมื่ออาจารย์มอบหมายให้ฉันช่วยแจกแบบฝึกหัดให้เพื่อน ๆ ฉันรีบทำทันที

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

12. ฉันอยู่ช่วยจัดบอร์ดหลังเลิกเรียนตามที่อาจารย์มอบหมาย

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

13. ฉันตั้งใจจัดโต๊ะและเก้าอี้ในห้องเรียนให้เรียบร้อย ตามที่อาจารย์มอบหมาย

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

14. ฉันเคยลืมทำเวรประจำวันในห้องเรียน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

15. ถ้าอาจารย์บอกให้ฉันเก็บขยะในห้องเรียน ฉันจะรอให้เพื่อน ๆ ทำไปก่อน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

16. ฉันอาสาช่วยเก็บหนังสือ และของเล่นของห้อง ที่เพื่อน ๆ ทิ้งไว้

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

17. ฉันอาสาช่วยลบกระดานดำ เมื่อเพื่อน ๆ คนอื่นไม่ทำ

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

18. ฉันอาสาแจกแบบฝึกหัดให้เพื่อน ๆ

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

19. ฉันอาสาสมัครช่วยตรวจตราสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

20. ฉันช่วยกวาดห้องเรียนในวันที่ไม่ใช่เวรของฉัน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

21. ถ้าฉันเจอหีบหนังสือของห้องติดไปที่บ้าน ฉันจะรีบนำมาคืนในวันรุ่งขึ้น

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

22. ฉันหยิบเครื่องเขียนส่วนกลางของห้องไปใช้ที่บ้าน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

23. ฉันหยิบเกมที่มุมเสริมประสบการณ์ไปเล่นที่บ้าน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

24. ถ้าฉันยืมอุปกรณ์กีฬาของโรงเรียนมาเล่นเสร็จแล้ว ฉันจะรีบนำส่งคืนทันที

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

25. ฉันยืมหนังสือนิทานของห้องไปอ่านที่บ้านคราวละหลาย ๆ วัน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

26. ฉันแบ่งอุปกรณ์การเรียนวิชาเกษตรให้แก่เพื่อนกลุ่มอื่นที่ได้รับอุปกรณ์ไม่ครบ

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

27. ฉันแบ่งให้เพื่อนอ่านหนังสือที่ฉันยืมมาจากห้องสมุด

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

28. ฉันแบ่งให้เพื่อนห้องอื่นมาเล่นเกมและอ่านหนังสือที่มุมเสริมประสบการณ์ในห้องของฉัน

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

29. ฉันแบ่งให้เพื่อน ๆ กลุ่มอื่นมาเล่นกีฬา ที่ฉันยืมอุปกรณ์มาจากห้องพลศึกษา

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

30. ขณะรับประทานอาหาร ถ้าเพื่อนที่มาทีหลังไม่มีโต๊ะนั่ง ฉันจะขยับที่ให้เพื่อนนั่งด้วย

.....					
ประจำ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	น้อยครั้ง	เกือบไม่เคย	ไม่เคย

ภาคผนวก ข

บทเรียน และสถานการณ์บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

แผนการสอน บทเรียนให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องจิตสาธารณะ

เวลา 2 ครั้ง (ครั้งละ 50 นาที)

ความคิดรวบยอด

ผู้มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่รู้จักเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อของส่วนรวมช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม ไม่ทำให้ชำรุดเสียหาย ไม่ยึดครอง รู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมและรู้จักทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. บอกวิธีดูแลรักษาของส่วนรวม และผลดีของการดูแลรักษาของส่วนรวม
2. อธิบายความหมายของ "จิตสาธารณะ"
3. เข้าใจองค์ประกอบของจิตสาธารณะ และตัวชี้วัดของแต่ละองค์ประกอบ
4. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะของแต่ละตัวชี้วัด
5. มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของจิตสาธารณะ

กิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่ 1

ขั้นนำ ใช้เวลา 5 นาที

1. ครุณำนักเรียนสนทนาว่าในการเรียนวิชาการต่าง ๆ นักเรียนต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง
2. นักเรียนช่วยกันจำแนกเป็นอุปกรณ์ที่เป็นของส่วนตัวและของส่วนรวม

ขั้นกิจกรรม

1. นักเรียนช่วยกันบอกความหมายของ "ของส่วนรวม" ครูช่วยแนะได้ (ของส่วนรวม คือ ของที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ไม่ใช่ของของใครคนใดคนหนึ่ง)
2. นักเรียนยกตัวอย่างของส่วนรวมในห้องเรียนและในโรงเรียนเพิ่มเติม
3. ครุณำนักเรียนอภิปรายว่าใครบ้างมีหน้าที่ดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน (นักเรียนทุกคน ครู บุคลากรทุกคนในโรงเรียน)

ข้อ 1 – 3 ใช้เวลา 10 นาที)

4. นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม อภิปรายแสดงความคิดเห็นในหัวข้อต่อไปนี้
แล้วบันทึกในใบงาน 1 (10 นาที)

ก. วิธีการดูแลรักษาของส่วนรวม

ข. ผลดีของการดูแลรักษาของส่วนรวม

5. ส่งตัวแทนกลุ่ม นำเสนอผลการอภิปราย (15 นาที)

6. นักเรียนสรุปผลการอภิปราย (5 นาที)

ขั้นสรุป ครุณำนักเรียนสรุปแนวนี้ (5 นาที)

ของส่วนรวมเป็นสมบัติร่วมกันของทุกคนในโรงเรียน ดังนั้นทุกคนต้องช่วยกัน
ดูแลรักษา เพื่อให้มีใช้ได้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

ครั้งที่ 2

ขั้นนำ ใช้เวลา 10 นาที

1. ครุณาสันทนาว่าหลังจากที่เราได้เรียนเรื่องการดูแลรักษาของส่วนรวมไปแล้ว
ใครได้นำไปปฏิบัติบ้าง ให้นักเรียน 3 – 4 คน มาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง
2. ครุเปิดประเด็นว่า นักเรียนที่ได้ช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม 3 – 4 คน นั้น
เป็นผู้มีจิตสาธารณะ

ขั้นกิจกรรม

1. นักเรียนช่วยกันอภิปรายความหมายของ "จิตสาธารณะ" ครุช่วยแนะนำและ
อธิบายเพิ่มเติม นักเรียนศึกษาใบความรู้ประกอบดังนี้

จิตสาธารณะหมายถึง การรู้จักเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อสมบัติของส่วนรวม
ช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม และยังรวมหมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ
ส่วนรวมด้วย ดังนั้นนอกจากนักเรียนจะช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวมแล้ว ยังควรทำกิจกรรมที่
เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย การมีจิตสาธารณะจึงมีความหมายกว้างและมากกว่าการดูแล
รักษาของส่วนรวมเท่านั้น (5 นาที)

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่องความหมาย องค์ประกอบ และตัวชี้วัดของจิต
สาธารณะ

3. ครุณำนักเรียนอภิปรายที่ละองค์ประกอบ ที่ละตัวชี้วัด และให้นักเรียนช่วยกัน
ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะตามตัวชี้วัด โดยให้นักเรียนออกมาเขียนบน
กระดานดำที่ละตัวชี้วัดจนครบ ครุคอยดูให้ถูกต้อง (ข้อ 2 – 3 ใช้เวลา 25 นาที)

ขั้นสรุป ใช้เวลา 10 นาที

นักเรียนช่วยกันสรุป และบันทึกในใบงาน 2

- ความหมายและองค์ประกอบของจิตสาธารณะ
- การกระทำที่แสดงถึงการมีจิตสาธารณะของแต่ละตัวชี้วัด
- ความสำคัญของจิตสาธารณะ

สื่อ

1. อุปกรณ์ เครื่องใช้ในการเรียนที่เป็นของส่วนตัวของนักเรียน
2. อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่เป็นของส่วนรวม
3. ใบความรู้
4. ใบงาน

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ การมีส่วนร่วม
 - การอภิปราย แสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาและตอบคำถาม
 - การเขียนคำตอบบนกระดาน
 - การสรุป
2. ตรวจใบงาน

จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่อสมบัติของส่วนรวม ช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวมและยังรวมหมายถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วย โดยพิจารณาจากพฤติกรรมต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหาย ต่อของส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การดูแลรักษา เช่น ใช้แล้วทำความสะอาด เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ฯลฯ

ตัวชี้วัดที่ 2 ลักษณะการใช้ เช่น ใช้อย่างถนอม ใช้อย่างถูกวิธี ฯลฯ

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม วัดจาก

ตัวชี้วัดที่ 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ตัวชี้วัดที่ 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมวัดจาก

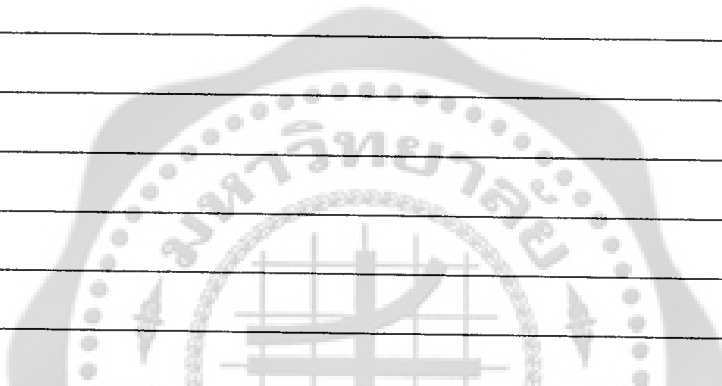
ตัวชี้วัดที่ 1 การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

ตัวชี้วัดที่ 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ให้นักเรียนสรุปความคิดเห็นในหัวข้อต่อไปนี้

ก. วิธีการดูแลรักษาของส่วนรวม

ข. ผลดีของการดูแลรักษาของส่วนรวม

ครุฑ

ผู้ร่วมงาน

ชื่อ _____ เลขที่ _____

บันทึกสรุปโดยเติมข้อความในช่องว่าง

1. จิตสาธารณะ หมายถึง _____

2. องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

(1) _____

(2) _____

(3) _____

3. ยกตัวอย่างการกระทำตามตัวชี้วัด

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหาย
 ต่อของส่วนรวม

ตัวชี้วัด	ตัวอย่างการกระทำ
1. การดูแลรักษา	
2. ลักษณะการใช้	

องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด	ตัวอย่างการกระทำ
1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	
2. การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม	

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด	ตัวอย่างการกระทำ
1. การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน	
2. การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม	

4. ความสำคัญของจิตสาธารณะ _____

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 1

เรื่อง เล่นแล้วเก็บ

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การดูแลรักษา

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ดังนั้นทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น เมื่อใช้เสร็จแล้วต้องทำความสะอาด และเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย เพื่อมิให้เกิดความชำรุดเสียหาย

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลรักษาของส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมการช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. ครุณำนักเรียนสนทนาถึงมุมเสริมประสบการณ์ในห้องเรียน (10 นาที)
 - มีเพื่ออะไร
 - มีอุปกรณ์อะไรบ้าง
 - นักเรียนชอบมุมเสริมประสบการณ์หรือไม่
 - นักเรียนทำอะไรบ้างที่มุมเสริมประสบการณ์

ฯลฯ
2. นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมเสริมประสบการณ์ (10 นาที)
 - สภาพของมุมเสริมประสบการณ์ในแต่ละวัน (เรียบร้อยดีไหม)
 - มีปัญหาอะไรบ้างไหม (ของเล่นและหนังสือชำรุด, หาย ฯลฯ)
 - สาเหตุของปัญหาคืออะไร จะแก้ไขอย่างไร
3. ครูเสนอสถานการณ์ตามเอกสารบทบาทสมมติที่แจกให้นักเรียน (5 นาที)

4. - นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ใช้เวลาที่เหลือศึกษาสถานการณ์ที่ได้รับ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนดตัวละครในสถานการณ์ กำหนดตัวผู้แสดง คัดบทพูด ชักซ้อมบทพูด และอาจทำอุปกรณ์อย่างง่ายประกอบการแสดง
- นักเรียนทุกกลุ่มได้รับสถานการณ์เดียวกัน แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มคิดบทการแสดง และบทพูดเอง
- นักเรียนแสดงบทบาทสมมติครั้งต่อไป

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติให้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครแต่ละฝ่ายเหมาะสม ชัดเจน มีน้ำหนักเพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายที่ต้องการให้เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย สามารถโน้มน้าวอีกฝ่ายได้ดีเพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไรหรือไม่
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ ทั้งเป็นผู้ที่ดูแลรักษาของส่วนรวม และไม่ดูแลรักษาของส่วนรวม
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ใช้เวลา 10 นาที

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการดูแลรักษาของส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุป
 - วิธีการดูแลรักษาของส่วนรวมในชีวิตประจำวัน

- ความสำคัญของการดูแลรักษาของส่วนรวม
- ข้อคิดและประโยชน์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ
2. หนังสือ เกม และของเล่นในมุมเสริมประสบการณ์
3. อุปกรณ์ที่นักเรียนทำเพื่อประกอบการแสดง

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การกำหนดบทบาทและกำหนดผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

สถานการณ์บทบาทสมมติ เรื่องที่ 1

เรื่อง เล่นแล้วเก็บ

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ
ส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การดูแลรักษา

สถานที่ มุมเสริมประสบการณ์หลังห้องเรียน

เวลา พักรับประทานอาหารกลางวัน

สถานการณ์

ช่วงพักรับประทานอาหารกลางวันเมื่อนักเรียนรับประทานอาหารเช้าแล้ว จะมีนักเรียนมานั่งเล่นเกมที่มุมเสริมประสบการณ์หลังห้องเรียน เช่น เล่นเกมต่อจิ๊กซอว์ โดมิโน หมากระโดด เกมเศรษฐี นักเรียนเล่นเกมอย่างเพลิดเพลิน จนถึงเวลาใกล้จะเข้าเรียนช่วงบ่าย นักเรียนส่วนหนึ่งจึงเลิกเล่นและเก็บอุปกรณ์เกมเข้าที่อย่างเรียบร้อย แต่นักเรียนอีกส่วนหนึ่งไม่เก็บ ยังคงเล่นต่อไป

นักเรียนที่เลิกเล่นจึงเตือนว่า เก็บของได้แล้ว ถ้าไม่เก็บตอนนี้เดี๋ยวถึงเวลาเข้าเรียนแล้วจะเก็บไม่ทัน แต่นักเรียนที่ไม่เก็บอ้างเหตุผลว่าไม่ต้องเก็บหรอก เพราะตอนเย็นจะมาเล่นต่ออีก

นักเรียนที่เลิกเล่นจึงหาเหตุผลมาโน้มน้าวใจของเพื่อนว่า ให้เก็บของถ้าไม่เก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย ชิ้นส่วนของเกมอาจตกหล่นสูญหายได้ ถ้าชิ้นส่วนสูญหายแล้วเราก็เล่นไม่ได้ เล่นไม่สนุก ถ้าจะซื้อใหม่ ก็เสียเงินของโรงเรียนโดยไม่จำเป็น เราควรช่วยกันประหยัดเงินให้โรงเรียนดีกว่า เราเก็บเสียก่อนพอตอนเย็นจะมาเล่นก็ค่อยหยิบออกมาใหม่ได้ เราก็จะมีของเล่นจนสิ้นปี และยังมีให้รุ่นน้องได้ใช้ต่อไปอีกด้วย เราต้องช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ของส่วนรวมเสียหาย ที่แรกนักเรียนที่ไม่เก็บของก็ไม่เห็นด้วยหาเหตุผลมาโต้แย้ง เช่น เก็บไปก็เสียเวลาเปล่า ๆ ตอนเย็นก็จะมาเล่นอีก แค่นี้ไม่หายหรอก ถึงหายก็ซื้อใหม่ได้ โรงเรียนมีงบให้ซื้ออุปกรณ์เยอะแยะ ทั้งสองฝ่ายต่างหาเหตุผลมาสนับสนุนตนเอง แต่ในที่สุดนักเรียนที่ไม่เก็บของก็เห็นด้วยกับเหตุผลของฝ่ายที่จะให้เก็บ จึงช่วยกันเก็บของเล่นใส่กล่องและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย และยังพูดเสริมอีกว่าเก็บของก็ใช้เวลาแป๊บเดียวเอง และการเก็บของเข้าที่นอกจากจะป้องกันของหายแล้ว ยังช่วยให้มุมเสริมประสบการณ์ดูเรียบร้อยไม่รกกรุงรังอีกด้วย จากนั้นนักเรียนทุกคนก็เตรียมตัวเข้าเรียนในช่วงบ่าย

พฤติกรรมเป้าหมาย

นักเรียนทุกคนเก็บของเล่นใส่กล่องและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

บทบาทที่นักเรียนแสดง

ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยแสดงครอบคลุมบทบาทต่อไปนี้

1. นักเรียนทุกคนในกลุ่มนั่งเล่นเกมต่าง ๆ เช่น ต่อจิ๊กซอว์ โดมิโน หมากระโดด เกมเศรษฐี (ทุกคนในกลุ่ม 8 - 9 คน)
2. นักเรียนส่วนหนึ่งเลิกเล่น และเก็บของ (4 คน)
3. นักเรียนอีกส่วนหนึ่งยังคงเล่นต่อไม่เก็บของ (4 คน)
4. นักเรียนที่เก็บของพูดชักชวนโน้มน้าวให้เพื่อนเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย โดยเน้นให้ช่วยกันรักษาของส่วนรวมของโรงเรียน
5. นักเรียนที่ไม่เก็บของไม่เห็นด้วย ทั้ง 2 ฝ่ายต่างหาเหตุผลมาโต้แย้งกันจนในที่สุดนักเรียนที่ไม่เก็บของก็เห็นด้วยและช่วยกันเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ซึ่งเป็นพฤติกรรมเป้าหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

ข้อตกลง

1. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทที่ต้องแสดง
2. นักเรียนกำหนดตัวละครและตัวผู้แสดงเองว่าใครจะแสดงบทใด
3. นักเรียนคิดบทพูด และทำทางการแสดงเอง ให้สอดคล้องกับบทบาทในสถานการณ์
4. นักเรียนทุกคนต้องมีบทพูดโต้ตอบกัน โดยเฉพาะการหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำของแต่ละบทบาท
5. ในที่สุด นักเรียนทุกคนต้องแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย ซึ่งเป็นพฤติกรรมจิตสาธารณะ

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 2

เรื่อง โยกเก้าอี้ ซี่ไม้กวาด

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ
ส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 ลักษณะการใช้

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน
ดังนั้นทุกคนต้องระมัดระวังในการใช้ของส่วนรวม เช่น ใช้อย่างถูกวิธี
ใช้อย่างทะนุถนอม ใช้อย่างประหยัด ฯลฯ เพื่อมิให้เกิดความชำรุด
เสียหาย

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้องที่จะไม่ก่อให้เกิด
ความชำรุดเสียหาย
2. แสดงพฤติกรรมการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้อง

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. ครุณำนักเรียนสนทนาถึงการใช้อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่เป็นของส่วนรวม
ในห้องเรียนว่านักเรียนใช้ในลักษณะใดบ้าง (10 นาที)
เช่น - โต๊ะ เก้าอี้ (นั่งโยกเก้าอี้บ้างไหม ชิดเขียนโต๊ะบ้างไหม)
- ไม้กวาด (ใช้กวาดห้อง เอามาเล่น.....)
- หมอนอิง (ใช้พิงเวลานั่ง เอามาตีกัน.....)
2. นักเรียนประเมินลักษณะการใช้ของส่วนรวมของนักเรียน
เช่น - ใช้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์หรือไม่
- ใช้ถูกวิธีหรือไม่
- ใช้อย่างทะนุถนอมหรือไม่
- ใช้อย่างประหยัดหรือไม่

(5 นาที)

3. นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าลักษณะการใช้ของส่วนรวมที่ไม่ถูกต้องจะเกิดผลอะไรบ้าง (5 นาที)
4. ครูเสนอสถานการณ์บทบาทสมมติตามเอกสารที่แจกให้นักเรียน (5 นาที)
5.
 - นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ใช้เวลาที่เหลือศึกษาสถานการณ์ที่ได้รับ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนดตัวละครในสถานการณ์ กำหนดตัวผู้แสดง คิดบทพูด ชักซ้อมบทพูด และอาจทำอุปกรณ์อย่างง่ายประกอบการแสดง
 - นักเรียนทุกกลุ่มได้รับสถานการณ์เดียวกัน แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มคิดบทการแสดง และบทพูดเอง
 - นักเรียนแสดงบทบาทสมมติครั้งต่อไป

ครั้งที่ 2

ขั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติให้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลาประมาณ 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครแต่ละฝ่ายเหมาะสม ชัดเจน มีน้ำหนักเพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายที่ไม่ต้องการให้เพื่อนนั่งโยกเก้าอี้และเล่นซีไม้กวาด สามารถโน้มน้าวอีกฝ่ายได้ดีเพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไรหรือไม่
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ ทั้งผู้ที่แสดงเป็นคนโยกเก้าอี้ ซีไม้กวาด และผู้ที่ตักเตือนเพื่อน
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ใช้เวลา 10 นาที

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับลักษณะการใช้ของส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุป
 - วิธีการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้องในชีวิตประจำวัน
 - ความสำคัญของการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้อง
 - ข้อคิดและประโยชน์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ
2. หนังสือ
3. โต๊ะ เก้าอี้
4. ไม้กวาด
5. อุปกรณ์ที่นักเรียนทำเพื่อประกอบการแสดง

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การกำหนดบทบาทและกำหนดผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และการทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 2

เรื่อง โยกเก้าอี้ ซ้ำไม่กวาด

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ
ส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 ลักษณะการใช้

สถานที่ ในห้องเรียน

เวลา เช้าก่อนเข้าเรียน

สถานการณ์

ตอนเช้าก่อนเข้าเรียน มีนักเรียนหลายคนมาโรงเรียนแต่เช้าและอยู่ในห้องเรียน บ้างก็ทำกิจกรรมส่วนตัว เช่น ทำการบ้าน จัดหนังสือเรียน อ่านหนังสือเรียน อ่านหนังสือนิทาน เล่นเกม บ้างก็นั่งคุยกัน บางคนก็เล่นกันที่หลังห้อง

นักเรียนที่นั่งอ่านหนังสือ และที่นั่งคุยกันนั้น นั่งโยกเก้าอี้ หรือนั่งเก้าอี้แบบ 2 ขา โยกไปมาอย่างเพลิดเพลิน

นักเรียนที่เล่นกันอยู่หลังห้องเอาไม้กวาดมาเล่นซึ่งเป็นพอมดแม่มด เหวะไปมาอย่างสนุกสนาน

มีนักเรียน 2 คน เห็นเพื่อน ๆ ทำเช่นนั้นจึงเข้าไปเตือนเพื่อนที่นั่งเก้าอี้ 2 ขาว่า **ไม่ควร** นั่งเก้าอี้แบบนี้ เพราะการนั่งเก้าอี้ 2 ขา จะทำให้ขาเก้าอี้หักเร็วกว่าที่ควร เก้าอี้ชำรุดใช้ต่อไปไม่ได้ เป็นการทำให้ของส่วนรวมเสียหาย เราก็ไม่มีเก้าอี้ที่นั่ง ต้องซื้อใหม่ โรงเรียนต้องเสียเงินซื้อเก้าอี้ใหม่เร็วกว่าที่ควรจะเป็น และตัวเพื่อนที่นั่งแบบนี้ก็จะเป็นอันตรายด้วย เพราะอาจเก้าอี้ล้ม หรือตกจากเก้าอี้

ที่แรกนักเรียนที่นั่งเก้าอี้ 2 ขา ก็ไม่เห็นด้วย อ้างว่าไม่เห็นเป็นไร นั่งมาตั้งนานแล้วยังไม่เสียเลย เก้าอี้แข็งแรงไม่เป็นไรหรอกไม่ล้มหรอก แต่นักเรียน 2 คนที่เตือนก็ยังคงอธิบายเหตุผลว่า เราเป็นนักเรียนต้องช่วยกันรักษาสมบัติของโรงเรียน และยังเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วย เพราะไม่ต้องเสียวัตถุดิบมาสร้างเก้าอี้ใหม่ ถกเถียงกันอีกสักพัก ในที่สุด นักเรียนที่นั่งเก้าอี้ 2 ขา ก็ยอมฟัง และหยุดทำเช่นนั้น

จากนั้นนักเรียน 2 คนนั้น ก็ไปเตือนเพื่อนที่เล่นไม้กวาด ว่าไม้กวาดมีไว้กวาดพื้น ไม่ใช่ที่เล่น และย้ำเหตุผลทำนองเดียวกันกับการนั่งเก้าอี้ 2 ขา คือเน้นการรักษาสมบัติของส่วนรวม ที่แรกเพื่อน ๆ ที่เล่นไม้กวาดก็ไม่ยอมฟัง หาเหตุผลมาแก้ตัวว่าเล่นแค่นี้ไม่เห็น

เป็นไร ไม่กลัวก็ใช้มานานแล้ว จวนจะต้องเปลี่ยนใหม่อยู่แล้ว ขอเล่นสักหน่อยไม่ได้หรือ แต่เมื่อเพื่อน 2 คน พยายามให้เหตุผลโน้มน้าวใจต่อไป เพื่อนที่เล่นขี้ไม้กลัวก็ยอมเล็ก เก็บไม้กลัวให้เรียบร้อย และยอมรับว่าไม้กลัวมีไว้ใช้กลัวพื้นไม่ใช่ใช้เล่น

พฤติกรรมเป้าหมาย

นักเรียนทุกคนนั่งเก้าอี้อย่างถูกต้อง ไม่โยกเก้าอี้ ไม่นั่งเก้าอี้ 2 ขา และไม่เล่นไม้กลัว

บทบาทที่นักเรียนแสดง

ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยครอบคลุมบทบาทต่อไปนี้

1. นักเรียนนั่งอ่านหนังสือ (2 คน) และนั่งคุยกัน (2 คน) โดยนั่งเก้าอี้ 2 ขา โยกไปโยกมาอย่างเปลือยเปลือย
2. นักเรียนเล่นขี้ไม้กลัวเป็นพอมดแม่มด เหาะไปมาที่หลังห้อง (2 - 3 คน)
3. นักเรียน 2 คน บอกเพื่อนที่นั่งโยกเก้าอี้แบบ 2 ขาว่าไม่ควรทำ โดยให้เหตุผลว่าจะทำให้ของส่วนรวม เสียหายเร็วกว่าที่ควรจะเป็น เราควรใช้ของให้ถูกต้อง และถนอมให้ใช้ได้นานๆ โดยเน้นให้รักษาสัมบัติของส่วนรวม
4. นักเรียนที่นั่งเก้าอี้ 2 ขา ไม่เห็นด้วย หาเหตุผลมาโต้แย้ง ต่างฝ่ายก็หาเหตุผลมาสนับสนุนตนเอง จนในที่สุดนักเรียนที่นั่งเก้าอี้ 2 ขา ก็เห็นด้วย และเลิกนั่งแบบนั้น
5. นักเรียน 2 คน (2 คนเดิมที่เตือนเพื่อน) บอกเพื่อนที่เล่นขี้ไม้กลัวว่าไม่ควรทำ โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกัน คือเน้นการรักษาสัมบัติของส่วนรวม
6. ที่แรกนักเรียนที่ขี้ไม้กลัวก็ไม่เชื่อ พยายามหาเหตุผลมาโต้แย้ง ทั้งสองฝ่ายต่างก็หาเหตุผลมาสนับสนุนตนเอง จนในที่สุด นักเรียนที่ขี้ไม้กลัวก็เลิกเล่น และเก็บไม้กลัวให้เรียบร้อย

ข้อตกลง

1. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทที่ต้องแสดง
2. นักเรียนกำหนดตัวละคร และตัวผู้แสดงเองว่าใครจะแสดงบทใด
3. นักเรียนคิดบทพูด และทำทางการแสดงเอง ให้สอดคล้องกับบทบาทในสถานการณ์
4. นักเรียนทุกคนต้องมีบทพูดโต้ตอบกัน โดยเฉพาะการหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำของแต่ละบทบาท
5. ในที่สุด นักเรียนทุกคนต้องแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย ซึ่งเป็นพฤติกรรมจิตสาธารณะ

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 3

เรื่อง หน้าที่เรามี เร็วรีรับทำ

องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะมีส่วนร่วมกันดูแลรักษาของส่วนรวม หากได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อเป็นการดูแลรักษาของส่วนรวมหรือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว ทุกคนต้องรีบทำด้วยความเต็มใจ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาของส่วนรวมหรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาของส่วนรวมหรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. ครูนำนักเรียนสนทนาถึงมุมเสริมประสบการณ์ในห้องเรียน ว่านักเรียนรวมถึงเพื่อนห้องอื่นชอบมานั่งเล่นเกม อ่านหนังสือ หรือนั่งคุยกันที่มุมเสริมประสบการณ์กันมาก เช่นนี้แล้วทำให้มีปัญหาอะไรหรือไม่ (มุมเสริมประสบการณ์ ไม่เป็นระเบียบ, ของเล่น หนังสือ หมอนอิงวางระเกะระกะ ถึงแม้ของเล่นและเกมบางอย่างจะถูกเก็บอยู่ในกล่องแต่ก็เก็บอย่างไม่เป็นระเบียบ ชิ้นส่วนบางชิ้นสูญหาย ฯลฯ) (5 นาที)
2. นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าควรแก้ไขปัญหานี้อย่างไร (นักเรียนแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ) (10 นาที)

3. ครูเสนอว่า ให้นักเรียนในห้องจัดกลุ่มผลิตกันดูแลมูมเสริมประสบการณ์ และเสนอสถานการณ์บทบาทสมมติตามเอกสารที่ครูแจกให้ (5 นาที)
4. - นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ใช้เวลาที่เหลือศึกษาสถานการณ์ที่ได้รับ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนดตัวละครในสถานการณ์และแต่งเรื่องต่อจนจบ กำหนดตัวผู้แสดง คิบบทพูด ชักซ้อมบทพูด และอาจทำอุปกรณ์อย่างง่ายประกอบการแสดง
 - นักเรียนทุกกลุ่มได้รับสถานการณ์เดียวกัน แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มคิดบทการแสดง และบทพูดเอง
 - นักเรียนแสดงบทบาทสมมติครั้งต่อไป

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติให้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครแต่ละฝ่ายเหมาะสม ชัดเจน มีน้ำหนักเพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายที่ตั้งใจจัดมุมเสริมประสบการณ์ตามที่อาจารย์มอบหมายสามารถโน้มน้าวอีกฝ่ายได้ดีเพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไรหรือไม่
 - พฤติกรรมตอนท้าย ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้นๆ
3. สาเหตุหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ใช้เวลา 10 นาที

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการทำตามหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายให้ดูแลของส่วนรวม หรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

2. นักเรียนช่วยกันสรุป

- นอกจากการจัดมุมเสริมประสบการณ์แล้ว มีงานอะไรอีกบ้างที่นักเรียนเคยได้รับมอบหมายให้ทำ เพื่อดูแลของส่วนรวมหรือเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
- ความสำคัญของการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
- ข้อคิดและประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ
2. มุมเสริมประสบการณ์ และอุปกรณ์ ของเล่น เกม หนังสือ หมอนอิง
3. อุปกรณ์ทำความสะอาด
4. อุปกรณ์ที่นักเรียนทำเพื่อประกอบการแสดง

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การกำหนดบทบาทและกำหนดผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 3

เรื่อง หน้าที่เรามี เร็วรีรับทำ

องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

สถานที่ มุมเสริมประสบการณ์หลังห้องเรียน

เวลา เย็นวันศุกร์หลังเลิกเรียน

สถานการณ์

กลุ่มของนักเรียนเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ประจำชั้นให้ช่วยกันจัดมุมเสริมประสบการณ์ให้เรียบร้อยและสวยงามตามนโยบายใหม่ของห้องเรียน ที่ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มรับผิดชอบจัดมุมเสริมประสบการณ์สัปดาห์ละครั้งเวียนกันไป นอกเหนือจากที่เวรประจำวันได้ช่วยดูแลเป็นประจำอยู่แล้ว

เย็นวันศุกร์สมาชิกทุกคนในกลุ่มจึงมาช่วยกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย หัวหน้ากลุ่มบอกให้สมาชิกทราบว่าต้องทำอะไรบ้าง เช่น ทำความสะอาด เช็ดฝุ่นที่ชั้นวางของ จัดหนังสือให้เป็นหมวดหมู่และวางเป็นระเบียบ จัดของเล่นให้เป็นพวก ๆ เก็บชิ้นส่วนของเกมและของเล่นใส่กล่องให้ถูกประเภท รวมทั้งเขียนคำขวัญเชิญชวนให้ดูแลรักษาหนังสือและของเล่น

หลังจากแบ่งงานกันแล้ว สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ก็ตั้งใจทำงานด้วยความเต็มใจ ช่วยกันคนละไม้คนละมือ มีเพียง 2 คนเท่านั้นที่ไม่เต็มใจทำ ได้แต่หยิบ ๆ จับ ๆ แต่ก็ไม่ได้ทำอะไรให้สำเร็จ ซ้ำยังบ่นอีกว่า แทนที่จะได้รับกลับบ้านก็ต้องมาทำงานที่ซ้ำซ้อนกับหน้าที่ของคนทำเวร คนทำเวรประจำวันน่าจะทำให้เรียบร้อย ไม่ต้องให้พวกเรามาเดือดร้อน ฯลฯ

หัวหน้ากลุ่มและเพื่อนคนอื่น ๆ จึงช่วยกันอธิบายว่าเวรประจำวันก็มีหน้าที่ทำอย่างอื่นหลายอย่างแล้ว ถึงเขาจะจัดมุมเสริมประสบการณ์เขาก็ทำไม่ได้เต็มที่ หรือแม้จะทำดีแล้ว แต่พวกเราเล่นกันมาก จนทำให้หนังสือและของเล่นต่าง ๆ ยุ่งเหยิง ไม่เป็นระเบียบ การที่อาจารย์ให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบจัดให้เต็มที่สัปดาห์ละครั้งก็ดีแล้ว มุมเสริมประสบการณ์ของห้องเราจะได้เรียบร้อยสวยงาม ของเล่นและหนังสือไม่สูญหาย เราจะได้มาใช้เป็นที่พักผ่อนและเล่นเกมอ่านหนังสือได้อย่างสบายใจ เราก็ไม่ได้ทำทุกสัปดาห์ กว่าจะเวียนมาถึงก็อีกตั้งนาน เราควรตั้งใจทำงานตามที่อาจารย์มอบหมาย ซึ่งก็เป็นงานเพื่อส่วนรวมของทุกคน

ในห้องเรียนนะ ที่จริงการดูแลของในห้องก็เป็นหน้าที่ของพวกเราอยู่แล้ว ยิ่งอาจารย์มอบหมายให้เราทำเราก็ก็น่าจะต้องรับผิดชอบให้ดี

เพื่อนทั้ง 2 คน ที่ไม่เต็มใจก็ยังคงบ่นและหาเหตุผลมาโต้แย้ง

เหตุการณ์ต่อไปให้นักเรียนแต่งบทเอง

พฤติกรรมเป้าหมาย

นักเรียนทุกคนช่วยกันจัดมุมเสริมประสบการณ์ด้วยความเต็มใจและตั้งใจ

บทบาทที่แสดง

ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยครอบคลุมบทบาทต่อไปนี้

1. ทุกคนมารวมกันที่มุมเสริมประสบการณ์ หัวหน้ากลุ่มบอกว่ามีงานอะไรบ้าง สมาชิกทุกคนแบ่งงานกันว่าใครจะทำหน้าที่ใดบ้าง แล้วลงมือทำงาน ส่วนใหญ่ทำงานด้วยความเต็มใจ
 2. นักเรียน 2 คน ไม่เต็มใจทำงาน ทำไม่เต็มที่ ซ้ำยังบ่นด้วยความไม่พอใจ
 3. หัวหน้ากลุ่มและเพื่อนคนอื่น ๆ ช่วยกันอธิบายให้เพื่อน 2 คนนั้นเข้าใจถึงเหตุผลที่ควรทำ
 4. เพื่อนทั้ง 2 คน ยังคงไม่เต็มใจช่วยทำงาน
- เหตุการณ์ต่อจากนี้ให้นักเรียนแต่งเอง

ข้อตกลง

1. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทที่ต้องแสดง
2. นักเรียนกำหนดตัวละครและตัวผู้แสดงเองว่าใครจะแสดงบทใด
3. นักเรียนคิดบทพูด และท่าทางการแสดงเอง ให้สอดคล้องกับบทบาทในสถานการณ์
4. นักเรียนทุกคนต้องมีบทพูดโต้ตอบกัน โดยเฉพาะการหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำของแต่ละบทบาท
5. หลังจากบทบาทที่กำหนดให้แล้วให้นักเรียนแต่งเรื่องต่อไปเองจนจบ
6. ในที่สุด นักเรียนทุกคนต้องแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 4

เรื่อง ร่วมใจอาสา ประหยัดไฟฟ้า

องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียน นักเรียนควรถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วยการอาสาช่วยดูแลรักษาของส่วนรวม หรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีจิตสำนึกที่จะอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. ครุณำนักเรียนสนทนาถึงค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภคของโรงเรียน และให้นักเรียนคาดเดาว่าโรงเรียนต้องจ่ายค่าไฟฟ้าเป็นจำนวนเงินเท่าใด จากนั้นครูแจ้งจำนวนให้นักเรียนทราบ ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมาก
2. นักเรียนแสดงความคิดเห็น
 - รายจ่ายค่าไฟฟ้าของโรงเรียนเหมาะสมหรือไม่
 - มีสาเหตุใดที่ทำให้ค่าไฟฟ้าของโรงเรียนแพง
 - ถ้าจะลดรายจ่ายควรทำอย่างไร
 - ครูเสนอสถานการณ์ตามเอกสารบทบาทสมมติที่แจกให้นักเรียน
3. - นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ใช้เวลาที่เหลือศึกษาสถานการณ์ที่ได้รับ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนดตัวละครในสถานการณ์และแต่งเรื่องต่อจนจบ กำหนดตัวผู้แสดง คิดบทพูด ชักซ้อมบทพูด และอาจทำอุปกรณ์อย่างง่ายประกอบแสดง

- นักเรียนทุกกลุ่มได้รับสถานการณ์เดียวกัน แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มคิด
บทการแสดง และบทพูดเอง
- นักเรียนแสดงบทบาทสมมติครั้งต่อไป

ครั้งที่ 2

ขั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติให้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวเอง
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวเองแต่ละฝ่ายเหมาะสม ชัดเจน มีน้ำหนักเพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายที่เห็นว่าควรจัดกิจกรรมรณรงค์ประหยัดไฟฟ้าในโรงเรียน สามารถโน้มน้าวอีกฝ่ายได้ดีเพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไรหรือไม่
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ใช้เวลา 10 นาที

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุป
 - มีกิจกรรมหรือโครงการอะไรบ้างที่นักเรียนสามารถอาสาทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมของโรงเรียน
 - ความสำคัญ / คุณค่าของการอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 - ข้อคิดและประโยชน์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

- สื่อ
1. สถานการณ์บทบาทสมมติ
 2. รายงานค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคของโรงเรียน
 3. อุปกรณ์ที่นักเรียนทำเพื่อประกอบการแสดง

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การกำหนดบทบาทและกำหนดผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ เรื่องที่ 4

เรื่อง ร่วมใจอาสา ประหยัดไฟฟ้า

องค์ประกอบ 2 การถือป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

สถานที่ ในห้องเรียน

เวลา ช่วงโฮมรูมเย็น

สถานการณ์

ช่วงโฮมรูมเย็นเมื่ออาจารย์ประจำชั้นเห็นสมุดจดการบ้าน และคืนให้นักเรียนแล้ว ได้แจ้งให้นักเรียนทราบว่าโรงเรียนมีรายจ่ายค่าสาธารณูปโภคแพงมากโดยเฉพาะค่าไฟฟ้า ตลอดภาคเรียนที่ผ่านมาจ่ายค่าไฟฟ้าสูงขึ้นทุกเดือน ทางโรงเรียนจึงขอความร่วมมือจากครู บุคลากรและนักเรียนทุกคนให้ช่วยกันประหยัด การใช้ไฟฟ้า อาจารย์ประจำชั้นและนักเรียน อภิปรายร่วมกันว่าจะช่วยกันประหยัดไฟฟ้าได้อย่างไรบ้าง และขอให้นักเรียนทุกคนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนด้วย จากนั้นนักเรียนสวดมนต์แล้วอาจารย์ประจำชั้นให้นักเรียนกลับบ้าน

แต่หัวหน้าชั้นได้ขอให้นักเรียนทุกคนอยู่ปรึกษากันก่อน เพราะหัวหน้าชั้นมีความคิดว่า ควรจัดกิจกรรมเพื่อรณรงค์การประหยัดไฟฟ้าในโรงเรียน เพื่อเป็นการช่วยลดรายจ่ายของโรงเรียน และยังเป็นการช่วยรักษาทรัพยากรของชาติด้วย มีนักเรียนหลายคนเห็นด้วย แต่มีนักเรียนบางคนไม่เห็นด้วยโดยมีเหตุผลว่า เราแค่ช่วยกันประหยัดไฟฟ้าก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมาทำอะไรให้เหนื่อยและยุ่งยาก เรียนก็หนักอยู่แล้ว นี่ก็เป็นเทอมปลายต้องขยันเรียนเพื่อเตรียมตัวสอบเข้าเรียน ชั้น ม.1 อีกอย่างทางโรงเรียนก็ไม่ได้ต้องการให้เราทำกิจกรรมอะไร เพียงแค่ขอให้เราช่วยกันประหยัดก็พอแล้ว

ส่วนหัวหน้าชั้นและผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็มีเหตุผลว่า ถึงทางโรงเรียนไม่ได้บอกให้เราทำกิจกรรมอื่น นอกจากขอให้เราช่วยกันประหยัดก็จริง แต่เราก็อยู่ ป.6 เป็นปีที่ใหญ่เป็นปีสุดท้ายแล้ว ก่อนจะจบจากโรงเรียนนี้ไป เราควรสร้างประโยชน์ให้แก่โรงเรียนของเรา โดยการอาสาทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อโรงเรียนของเรา หากเราทุกคนช่วยกันและวางแผนกิจกรรมดี ๆ ก็คงไม่ทำให้เสียเวลาเรียนเท่าไรนัก การทำกิจกรรมยังจะช่วยให้เราได้มีประสบการณ์เพิ่มขึ้นอีกด้วย เราจะมี ความภูมิใจที่ได้ช่วยโรงเรียนและช่วยชาติเพราะการประหยัดไฟฟ้า

นอกจากจะลดรายจ่ายของโรงเรียนแล้วยังเป็นการประหยัดทรัพยากรของชาติด้วย เรื่องแบบนี้ถึงไม่มีใครบอกเราก็ควรมีความรับผิดชอบทำด้วยตัวของเราเอง

นักเรียนที่ไม่เห็นด้วยยังคงแสดงความคิดเห็นคัดค้าน

เหตุการณ์ต่อไปให้นักเรียนแต่งบทเอง

พฤติกรรมเป้าหมาย

นักเรียนทุกคนตกลงที่จะอาสาจัดโครงการรณรงค์ประหยัดไฟฟ้าในโรงเรียน

บทบาทที่แสดง

ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติจากสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยแสดงครอบคลุมบทบาทต่อไปนี้

1. หัวหน้าชั้นขอให้นักเรียนทุกคนอย่าเพิ่งกลับบ้านเพื่อขอปรึกษาการจัดกิจกรรมรณรงค์ประหยัดไฟฟ้าในโรงเรียนและให้เหตุผลที่จะจัดกิจกรรมดังกล่าว
 2. นักเรียนที่เห็นด้วย แสดงความเห็นด้วย
 3. นักเรียนที่ไม่เห็นด้วย อ้างเหตุผลโต้แย้ง
 4. หัวหน้าชั้นและนักเรียนที่เห็นด้วยยกเหตุผลมาโน้มน้าว
 5. นักเรียนที่ไม่เห็นด้วยยังคงแสดงความคิดเห็นคัดค้าน
- เหตุการณ์ต่อจากนี้ให้นักเรียนแต่งเรื่องเองจนจบ

ข้อตกลง

1. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทที่ต้องแสดง
2. นักเรียนกำหนดตัวละครและตัวผู้แสดงเองว่าใครจะแสดงบทใด
3. นักเรียนคิดบทพูด และท่าทางการแสดงเอง ให้สอดคล้องกับบทบาทในสถานการณ์
4. นักเรียนทุกคนต้องมีบทพูดได้ตอบกัน โดยเฉพาะการหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำของแต่ละบทบาท
5. หลังจากบทบาทที่กำหนดให้แล้วให้นักเรียนแต่งเรื่องต่อไปเองจนจบ
6. ในที่สุด นักเรียนทุกคนต้องแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 5

เรื่อง ดอกไม้ของใคร เด็ดไปได้ไหม

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น ดังนั้นนักเรียนต้องไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน เพื่อเป็นการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีจิตสำนึกเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมโดยไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน
2. แสดงพฤติกรรมไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. นักเรียนดูแจกันดอกไม้ที่ครูตกแต่งเอง โดยเก็บดอกกลิ่นหอมและดอกไม้ที่ร่วงหล่นจากสวนเกษตรของโรงเรียนมาตกแต่ง (แต่ครูไม่บอกที่มาของดอกไม้ให้นักเรียนทราบ)
2. นักเรียนเห็นแล้วคาดเดาว่าครูนำดอกไม้มาจากไหน เด็ดมาจากต้นหรือเก็บมาจากที่ร่วงหล่นแล้ว จากนั้นครูเฉลยให้ทราบ
3. นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า การเด็ดดอกไม้จากต้นกับการเก็บดอกไม้ที่ร่วงหล่นมานั้น แตกต่างกันอย่างไร เพราะอะไร
4. ครูเสนอสถานการณ์ตามเอกสารบทบาทสมมติที่แจกให้นักเรียน
5. นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ใช้เวลาที่เหลือศึกษาสถานการณ์ที่ได้รับ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนด

- ตัวละครในสถานการณ์และแต่งเรื่องต่อจนจบ กำหนดตัวผู้แสดง
คิดบทพูด ชักซ้อมบทพูด และอาจทำอุปกรณ์อย่างง่ายประกอบการแสดง
- นักเรียนทุกกลุ่มได้รับสถานการณ์เดียวกัน แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มคิด
บทบาทการแสดง และบทพูดเอง
 - นักเรียนแสดงบทบาทสมมติครั้งต่อไป

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติให้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครแต่ละฝ่ายเหมาะสม ชัดเจน มีน้ำหนัก
เพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายที่เห็นว่าไม่ควรเด็ดดอกไม้จากต้นสามารถ
โน้มน้าวอีกฝ่ายได้ดีเพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไรหรือไม่
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ใช้เวลา 10 นาที

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการนำ / ไม่นำของส่วนรวม
มาเป็นของตน
2. นักเรียนช่วยกันสรุป
 - ความสำคัญของการไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน
 - ข้อคิดและประโยชน์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

- สื่อ
1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ
 2. แจกันดอกไม้
 3. อุปกรณ์ที่นักเรียนทำเพื่อประกอบการแสดง

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การกำหนดบทบาทและกำหนดผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 5

เรื่อง ดอกไม้ของใคร เด็ดไปได้ไหม

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

สถานที่ แปลงเกษตร

เวลา ป้ายหลังเลิกเรียน

สถานการณ์

วันนี้กลุ่มของนักเรียนเป็นเวรดน้ำต้นไม้ที่แปลงเกษตร ดังนั้นช่วงป้ายหลังเลิกเรียน นักเรียนจึงพากันมารดน้ำต้นไม้ นักเรียนพบว่า ต้นไม้ที่แปลงเกษตรงอกงามมาก ไม้ดอกก็ออกดอกสวยงามสะพรั่งทั่วแปลงเกษตร มีเพื่อนคนหนึ่งเสนอความคิดว่า ให้เด็ดดอกไม้จากแปลงเกษตรไปทำดอกไม้แห้งเพื่อประดิษฐ์เป็นที่คั่นหนังสือส่งอาจารย์วิชาการประดิษฐ์ เพื่อนบางคนเห็นด้วยเพราะยังไม่มีดอกไม้สำหรับทำดอกไม้แห้ง แต่เพื่อนอีกส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยโดยให้เหตุผลว่า ดอกไม้ที่แปลงเกษตรเป็นของส่วนรวมเราไม่ควรเด็ดมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว

ทั้งสองฝ่ายต่างหาเหตุผลมาโน้มน้าวอีกฝ่ายหนึ่ง

เหตุการณ์ต่อไปให้นักเรียนแต่งบทเอง

บทบาทที่แสดง

ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยครอบคลุมบทบาทต่อไปนี้

บทบาทที่กำหนดให้ตามสถานการณ์

1. กลุ่มของนักเรียนมารดน้ำต้นไม้ที่แปลงเกษตร พบว่ามีต้นไม้งอกงามมีดอกไม้ ออกดอกสวยงามสะพรั่ง
2. เพื่อนคนหนึ่งเสนอความคิดให้เด็ดดอกไม้ไปทำดอกไม้แห้ง
3. เพื่อนบางคนเห็นด้วย
4. แต่เพื่อนอีกส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วย

บทบาทที่นักเรียนแต่งเอง

1. ทั้งสองฝ่ายต่างหาเหตุผลมาโน้มน้าวอีกฝ่ายหนึ่ง
2. ในที่สุดเหตุการณ์เป็นอย่างไร

ข้อตกลง

1. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทที่ต้องแสดง
2. นักเรียนกำหนดตัวละครและตัวผู้แสดงเองว่าใครจะแสดงบทใด
3. นักเรียนคิดบทพูด และท่าทางการแสดงเอง ให้สอดคล้องกับบทบาทในสถานการณ์
4. นักเรียนทุกคนต้องมีบทพูดโต้ตอบกัน โดยเฉพาะการหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำของแต่ละบทบาท
5. หลังจากบทบาทที่กำหนดให้แล้ว ให้นักเรียนแต่งเรื่องต่อไปเองจนจบ

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 6

เรื่อง แบ่งปันกันใช้

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกคนมีสิทธิใช้ของส่วนรมนั้น ดังนั้นทุกคนควรแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมด้วย เพื่อเป็นการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีจิตสำนึกเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมโดยแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. ครูนำเสนอถึงการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ที่นักเรียนต้องใช้อุปกรณ์ของโรงเรียนว่ามีปัญหาอะไรบ้างไหม โดยเฉพาะการทำงานกลุ่ม เขียนปัญหาบนกระดานดำ (10 นาที)
2. นักเรียนช่วยกันคิดว่าจะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร (10 นาที)
3. ครูเสนอสถานการณ์ตามเอกสารบทบาทสมมติที่แจกให้นักเรียน (5 นาที)
4. - นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 9 คน ใช้เวลาที่เหลือศึกษาสถานการณ์ที่ได้รับ และเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ เช่น กำหนดตัวละครในสถานการณ์ และแต่งเรื่องต่อจนจบ กำหนดตัวผู้แสดง คิดบทพูด ชักซ้อมบทพูด และอาจทำอุปกรณ์อย่างง่ายประกอบการแสดง
- นักเรียนทุกกลุ่มได้รับสถานการณ์เดียวกัน แต่นักเรียนแต่ละกลุ่มคิดบทการแสดง และบทพูดเอง

- นักเรียนแสดงบทบาทสมมติครั้งต่อไป

ครั้งที่ 2

ขั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติให้เวลากลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครแต่ละฝ่ายเหมาะสม ชัดเจน มีน้ำหนักเพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายที่เห็นว่าควรแบ่งอุปกรณ์ให้เพื่อนกลุ่มอื่นสามารถใ้มน้ำอีกฝ่ายได้ดีเพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไรหรือไม่
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างใด ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป ใช้เวลา 10 นาที

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการแบ่งปันของส่วนรวมให้ผู้อื่นได้ใช้
2. นักเรียนช่วยกันสรุป
 - ความสำคัญของการแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม
 - ข้อคิดและประโยชน์ที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ
2. อุปกรณ์วาดภาพระบายสี (ดินสอ สีน้ำ พู่กัน แก้วน้ำ กระดาษ)
3. อุปกรณ์ที่นักเรียนทำเพื่อประกอบการแสดง

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การกำหนดบทบาทและกำหนดผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติ เรื่องที่ 6

เรื่อง แบ่งปันกันใช้

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

สถานที่ ห้องเรียนศิลปะ

เวลา ชั่วโมงเรียนศิลปะ

สถานการณ์

ในชั่วโมงศิลปะวันนี้ นักเรียน เรียนการวาดภาพระบายสีด้วยสีน้ำ อาจารย์ให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่มวาดภาพบรรยากาศงานวันลอยกระทง เมื่อรับอุปกรณ์มาแล้ว ได้แก่ สีน้ำ พู่กัน กระดาษ นักเรียนทุกกลุ่มลงมือทำงาน ขณะที่กลุ่มของนักเรียนกำลังทำงานอยู่นั้น เพื่อนกลุ่มที่อยู่ข้าง ๆ ก็บ่นว่า อุปกรณ์ที่รับมานั้นใช้ไม่ได้หลายชิ้น สีน้ำก็แห้งหลายสี พู่กันบางด้ามก็ขนหลุดร่วง ทั้งสองชนิดนี้เป็นอุปกรณ์สำคัญด้วย หากใช้ไม่ได้ ภาพที่วาดออกมาก็ย่อมไม่สวยเท่าที่ควร บางคนก็หาว่าอาจารย์ไม่ยุติธรรมแจกอุปกรณ์ไม่ดีให้กลุ่มตน

สมาชิกในกลุ่มของนักเรียนได้ยินแล้วก็มีความคิดแยกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งก็คิดว่าเราควรแบ่งอุปกรณ์ให้เพื่อนกลุ่มนั้นใช้บ้าง เพราะเป็นอุปกรณ์ของกลาง ทุกกลุ่มควรมีโอกาสที่จะใช้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย

ทั้งสองฝ่ายต่างหาเหตุผลมาโน้มน้าวอีกฝ่ายหนึ่ง

เหตุการณ์ต่อไปให้นักเรียนแต่งบทเอง

บทบาทที่แสดง

ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดให้โดยครอบคลุมบทบาทต่อไปนี้

บทบาทที่กำหนดให้ตามสถานการณ์

1. กลุ่มของนักเรียนรับอุปกรณ์ศิลปะมาแล้วก็ลงมือทำงาน และได้ยินเพื่อนกลุ่มข้าง ๆ บ่นว่าได้รับอุปกรณ์ที่ชำรุดและใช้ไม่ได้หลายชิ้น
2. เพื่อน ๆ ในกลุ่มนักเรียนส่วนหนึ่งบอกว่าจะแบ่งอุปกรณ์ให้เพื่อนอีกกลุ่มหนึ่งใช้
3. เพื่อนอีกส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วย

บทบาทที่นักเรียนแต่งเอง

1. ทั้งสองฝ่ายต่างหาเหตุผลมาโน้มน้าวอีกฝ่ายหนึ่ง
2. ในที่สุดเหตุการณ์เป็นอย่างไร

ข้อตกลง

1. ให้นักเรียนศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรมของตัวละคร และบทบาทที่ต้องแสดง
2. นักเรียนกำหนดตัวละครและตัวผู้แสดงเองว่าใครจะแสดงบทใด
3. นักเรียนคิดบทพูด และท่าทางการแสดงเอง ให้สอดคล้องกับบทบาทในสถานการณ์
4. นักเรียนทุกคนต้องมีบทพูดโต้ตอบกัน โดยเฉพาะการหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำของแต่ละบทบาท
5. หลังจากบทบาทที่กำหนดให้แล้ว ให้นักเรียนแต่งเรื่องต่อไปเองจนจบ

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 7

เรื่อง สถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ
ส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การดูแลรักษา

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน
ดังนั้นทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น เมื่อใช้เสร็จแล้วต้อง
ทำความสะอาด และเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย เพื่อมิให้เกิดความชำรุด
เสียหาย

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ นักเรียน

1. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลรักษาของส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมช่วยกันดูแลรักษาของส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. ครุณำนักเรียนสนทนาหลังจากที่เราได้เรียนรู้เรื่องจิตสาธารณะไปแล้ว
นักเรียนคิดว่าสถานการณ์การดูแลรักษาของส่วนรวมทั้งในห้องเรียนและ
ในโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง
 - ดีขึ้นไหม โดยเฉพาะในห้องเรียนและบริเวณชั้น ป.6 ของเรา มีสิ่งใด
เสียหาย มีสิ่งใดต้องดูแลรักษาเพิ่มเติมหรือไม่
 - พวกเราได้ดูแลรักษากันดีหรือไม่
 - พวกเราเคยแนะนำเพื่อนห้องอื่นหรือน้อง ๆ ชั้นอื่นให้ดูแลรักษาของ
ส่วนรวมหรือไม่
 - นักเรียนเสนอความคิดว่าจะช่วยกันแก้ไข ปรับปรุงสิ่งใด อย่างไร
2. นักเรียนทบทวน
 - ความหมายของจิตสาธารณะ
 - องค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด 1

- การกระทำที่เป็นการดูแลรักษาของส่วนรวม
- 3. ครูย้าความคิดรวบยอด และจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้
- 4. นักเรียนแบ่งกลุ่มแต่งเรื่องที่เป็นสถานการณ์เพื่อแสดงบทบาทสมมติ
ครูช่วยดูให้สถานการณ์ของนักเรียนสอดคล้องกับตัวชีวิต
- 5. นักเรียนเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติกลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชีวิต)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการดูแลรักษาของส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและข้อคิด แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่งเอง
2. อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่นักเรียนจัดหา

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การแต่งเรื่องสถานการณ์ การกำหนดตัวผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 8

เรื่อง สถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของ
ส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 ลักษณะการใช้

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน
ดังนั้นทุกคนต้องระมัดระวังในการใช้ของส่วนรวม เช่น ใช้อย่างถูกวิธี
ใช้อย่างทะนุถนอม ใช้อย่างประหยัด ฯลฯ เพื่อมิให้เกิดความชำรุด
เสียหาย

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้องที่จะไม่ก่อให้เกิดความชำรุดเสียหาย
2. แสดงพฤติกรรมการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้อง

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. นักเรียนสนทนาและแสดงความคิดเห็นโดยอิสระว่าลักษณะการใช้ของ
ส่วนรวมของนักเรียนเป็นอย่างไรบ้าง ดีขึ้นไหม ให้ยกตัวอย่างและมีสิ่งใด
ควรแก้ไขเพิ่มเติมอีกหรือไม่ โดยวิธีใด
2. นักเรียนทบทวน
 - ความหมายของจิตสาธารณะ
 - องค์ประกอบ 1 ตัวชี้วัด 2
 - วิธีการใช้ของส่วนรวมอย่างถูกต้อง
3. ครูย้ำความคิดรวบยอด และจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้
4. นักเรียนแบ่งกลุ่มแต่งเรื่องที่เป็นสถานการณ์เพื่อแสดงบทบาทสมมติ
ครูช่วยดูให้สถานการณ์ของนักเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัด
5. นักเรียนเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติกลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับลักษณะการใช้ของส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและข้อคิด แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่งเอง
2. อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่นักเรียนจัดหา

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การแต่งเรื่องสถานการณ์ การกำหนดตัวผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 9

เรื่อง สถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ดังนั้นจึงถือเป็นที่หน้าที่ของทุกคนที่จะมีส่วนร่วมกันดูแลรักษาของส่วนรวม หากได้รับมอบหมายให้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อเป็นการดูแลรักษาของส่วนรวมหรือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว ทุกคนต้องทำด้วยความเต็มใจ

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาของส่วนรวมหรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาของส่วนรวมหรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. นักเรียนสนทนาถึงการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้ดูแลรักษาของส่วนรวม หรือได้รับมอบหมายให้ทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวมว่า โดยภาพรวมแล้วเป็นอย่างไร นักเรียนรีบทำ เต็มใจทำ ตั้งใจทำ เพียงใด นักเรียนคิดว่าควรปรับปรุง แก้ไข อะไร อย่างไรบ้าง
2. นักเรียนทบทวน
 - ความหมายของจิตสาธารณะ
 - องค์ประกอบ 2 ตัวชี้วัด 1
3. ครูย้ำความคิดรวบยอด และจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

4. นักเรียนแบ่งกลุ่มแต่งเรื่องที่เป็นสถานการณ์เพื่อแสดงบทบาทสมมติ
ครูช่วยให้สถานการณ์ของนักเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัด
5. นักเรียนเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติกลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ชั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ชั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาของส่วนรวม หรือให้ทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียน และข้อคิด แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่งเอง
2. อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่นักเรียนจัดทำมา

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การแต่งเรื่องสถานการณ์ การกำหนดตัวผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 10

เรื่อง สถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียน นักเรียนควรถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้วยการอาสาช่วยดูแลรักษาของส่วนรวม หรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีจิตสำนึกที่จะอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. - ครูนำนักเรียนสนทนาถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนที่ทำเพื่อส่วนรวมในห้องเรียนและในโรงเรียนว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่นักเรียนอาสาทำเอง
 - นักเรียนประเมินว่า การอาสาช่วยกิจกรรมหรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อห้องเรียน ต่อโรงเรียนนั้นมีมาก น้อย เพียงใด อยู่ในระดับน่าพอใจหรือไม่
 - นักเรียนมีข้อเสนอแนะอะไร แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ
2. นักเรียนทบทวน
 - ความหมายของจิตสาธารณะ
 - องค์ประกอบ 2 ตัวชี้วัด 2
3. ครูย้ำความคิดรวบยอด และจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

4. นักเรียนแบ่งกลุ่มแต่งเรื่องที่เป็นสถานการณ์เพื่อแสดงบทบาทสมมติ
ครูช่วยให้สถานการณ์ของนักเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัด
5. นักเรียนเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ขั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติกลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้นๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
2. นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและข้อคิด แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่งเอง
2. อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่นักเรียนจัดหามา

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม

- การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การแต่งเรื่องสถานการณ์ การกำหนดตัวผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 11

เรื่อง สถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1 การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ของส่วนรมนั้น ดังนั้นนักเรียนต้องไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน เพื่อเป็นการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียน

1. มีจิตสำนึกเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมโดยไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน
2. แสดงพฤติกรรมไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. - ครูนำนักเรียนสนทนาว่า เคยสำรวจมุมเสริมประสบการณ์ว่าของเล่น เกม หนังสือ อุปกรณ์ต่าง ๆ อยู่ครบไหม
 - มีนักเรียนคนใดืมของเล่น เกม หนังสือ อุปกรณ์ต่าง ๆ จากมุมเสริมประสบการณ์ไปแล้ว ลืมคืนบ้างไหม หากลืมคืนแล้วควรทำอย่างไร
 - ช่วยกันสรุปว่า ทุกคนต้องช่วยกันรักษาของต่าง ๆ ในมุมเสริมประสบการณ์ และต้องไม่นำของจากมุมเสริมประสบการณ์ไปเป็นของตัวเอง
2. นักเรียนทบทวน
 - ความหมายของจิตสาธารณะ
 - องค์ประกอบ 3 ตัวชี้วัด 1
3. ครูย้ำความคิดรวบยอด และจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

4. นักเรียนแบ่งกลุ่มแต่งเรื่องที่เป็นสถานการณ์เพื่อแสดงบทบาทสมมติ
ครูช่วยดูให้สถานการณ์ของนักเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัด
5. นักเรียนเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ขั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติกลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการนำ/ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตน
2. นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและข้อคิด แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่งเอง
2. อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่นักเรียนจัดหามา

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม

- การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การแต่งเรื่องสถานการณ์ การกำหนดตัวผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

แผนการสอนการแสดงบทบาทสมมติ

เรื่องที่ 12

เรื่อง สถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

เวลา 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที

ความคิดรวบยอด ของส่วนรวมเป็นของที่ทุกคนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นเจ้าของร่วมกัน ทุกคนมีสิทธิใช้ของส่วนรมนั้น ดังนั้นทุกคนควรแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมด้วย เพื่อเป็นการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ให้นักเรียน

1. มีจิตสำนึกเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวมโดยแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม
2. แสดงพฤติกรรมแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 1

ขั้นเตรียมการ

1. - ครุณำนักเรียนสนทนาถึงการใช้อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์กีฬา เครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นของส่วนรวมว่าเคยมีปัญหาบ้างหรือไม่ เช่น ไม่เพียงพอ ได้ของไม่เท่าเทียมกัน ฯลฯ
 - นักเรียนเสนอแนะแนวทางแก้ไข
2. นักเรียนทบทวน
 - ความหมายของจิตสาธารณะ
 - องค์ประกอบ 3 ตัวชี้วัด 2
3. ครูย้ำความคิดรวบยอด และจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้
4. นักเรียนแบ่งกลุ่มแต่งเรื่องที่เป็นสถานการณ์เพื่อแสดงบทบาทสมมติ ครูช่วยดูให้สถานการณ์ของนักเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัด
5. นักเรียนเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ

ครั้งที่ 2

ชั้นแสดง ใช้เวลาประมาณ 20 – 25 นาที

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติกลุ่มละประมาณ 4 นาที
2. ระหว่างที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นๆ ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์

ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง ใช้เวลา 15 – 20 นาที

นักเรียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงบทบาทสมมติ

1. นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละคร
 - พฤติกรรมใดที่ถูกต้องเหมาะสม มีผลอะไร
 - พฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม มีผลอะไร ควรแก้ไขอย่างไร
 - การให้เหตุผลของตัวละครเหมาะสม ชัดเจน มีเหตุผลสอดคล้องกับบทบาทและสถานการณ์เพียงใด ควรปรับแก้หรือเพิ่มเติมอะไร
 - พฤติกรรมตอนท้ายเป็นอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือควรแก้ไข
2. นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะแสดงบทบาทนั้น ๆ
3. สาระหลักของการแสดงวันนี้คืออะไร (สรุปตามตัวชี้วัด)

ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

1. นักเรียนเล่าประสบการณ์แลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับการแบ่งปันของส่วนรวมให้ผู้อื่นได้ใช้
2. นักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนและข้อคิด แนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ

1. สถานการณ์การแสดงบทบาทสมมติที่นักเรียนแต่งเอง
2. อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่นักเรียนจัดหามา

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน
 - การอภิปรายแสดงความคิดเห็น
 - การสนทนาโต้ตอบ และตอบคำถาม
 - การเตรียมการแสดงบทบาทสมมติ ตั้งแต่การแต่งเรื่องสถานการณ์ การกำหนดตัวผู้แสดง การเตรียมบทพูด การซ้อม และทำอุปกรณ์
 - การสรุปบทเรียน
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน

ตัวอย่างสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

เรื่องที่ 7

องค์ประกอบ 1	การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม
ตัวชี้วัด 1	การดูแลรักษา

ตัวอย่างที่ 1

ตอนพักกลางวัน ที่โรงพลศึกษา มีนักเรียน 2 กลุ่ม กำลังเล่นกันอยู่ กลุ่มหนึ่งเล่นฟุตบอล อีกกลุ่มหนึ่งเล่นบาสเก็ตบอล เมื่อเลิกเล่นเนื่องจากใกล้ถึงเวลาเข้าเรียนแล้ว เด็กบางคนของทั้งสองกลุ่มก็นำลูกบอลที่ตนเล่นมาเตะบอลเล่นและขว้างใส่กัน จนลูกบอลของทั้งสองกลุ่มตกลงไปในโคลนเด็กที่เล่นบาสเก็ตบอลจึงไปเก็บลูกบอลมาล้าง ระหว่างเดินไปเก็บก็เห็นกลุ่มที่เล่นฟุตบอลโยนลูกบอลเก็บใส่กล่องโดยไม่ล้าง เด็กที่เล่นบาสจึงต่อว่าเพื่อนที่เล่นฟุตบอลว่า ก่อนเก็บต้องล้างลูกบอลทำความสะอาดเสียก่อน แต่เด็กที่เล่นฟุตบอลก็ไม่เชื่อจึงโต้แย้งกันทั้งสองฝ่ายหาเหตุผลมาพูด จนในที่สุดเด็กที่เล่นฟุตบอลก็ยอมนำลูกบอลไปล้างก่อนแล้วจึงนำไปเก็บ

ตัวอย่างที่ 2

ในช่วงโมกษตร อาจารย์ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มปลูกผัก นักเรียนช่วยกันทำงานจนเสร็จพอสมควร ช่วงพักกลางวันพอดี นักเรียนรีบจะไปทานอาหารกลางวัน จึงรีบเก็บอุปกรณ์ บางคนก็เก็บอุปกรณ์อย่างดี เช็ดดินออกก่อนและล้างเช็ดให้แห้งจึงเก็บ แต่บางคนก็เก็บโดยไม่เช็ด และไม่ล้าง บางคนก็ไม่เก็บวางไว้ตรงนั้น หัวหน้ากลุ่มจึงเตือนเพื่อนว่าต้องเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อยและทำความสะอาดก่อนล้างแล้วต้องเช็ดให้แห้งด้วย จะได้ไม่ขึ้นสนิมเพื่อน ๆ ก็ไม่เชื่อเพราะหิวข้าว แต่หัวหน้ากลุ่มก็อธิบายและบอกเหตุผลให้เห็นแก่ของส่วนรวม ต้องดูแลรักษาให้ดีเพื่อน ๆ จึงยอมช่วยกันทำความสะอาดและเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย

ตัวอย่างสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

เรื่องที่ 8

- องค์ประกอบ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหาย
ต่อของส่วนรวม
- ตัวชี้วัด 2 ลักษณะการใช้

ตัวอย่างที่ 1

ตอนพักกลางวันในห้องเรียน ป.6/2 มีนักเรียนกลุ่มหนึ่งกำลังเล่นเป็นอาละดินกับพรมวิเศษ โดยใช้พรมที่มุมเสริมประสบการณ์หลังห้องมาเป็นพรมพิเศษลากเล่นกันอย่างสนุกสนาน มีการสู้รบกันก็เอาไม้บรรทัดของห้องมาเป็นมีดดาบ บางคนก็นำไม้กวาดมาสู้รบกัน หัวหน้าห้องมาเห็นเข้าจึงเข้าไปเตือนว่า อย่างนำของใช้ส่วนรวมมาเล่นผิดวิธีทำให้ของเสียหายได้ นักเรียนที่เล่นกันอยู่ก็เถียงว่า เอามาเล่นก็ได้ประโยชน์ดีกว่าปล่อยไว้เฉย ๆ เล่นแค่นี้ไม่เสียหายหรอก มาเล่นกันเถอะสนุกดี หัวหน้าห้องยังคงเตือนและหาเหตุผลมาประกอบด้วย ต่อมานักเรียนที่เล่นจึงยอมเชื่อและนำของไปเก็บ

ตัวอย่างที่ 2

ชั่วโมงศิลปะ อาจารย์ให้พวกเราวาดภาพพระยาพิชัยดาบหัก นักเรียนบางคนทำงานเสร็จแล้วไม่มีอะไรทำ จึงเอาสีมาละลายน้ำเล่นทำเป็นน้ำแดง น้ำเขียว น้ำสับปะรดและกาแฟ บางคนก็เอาสีมาบีบเล่นเฉย ๆ เพื่อน ๆ คนอื่นเห็นดังนั้นจึงห้ามว่า อย่าทำอย่างนั้นเพราะสิ้นเปลืองสีของโรงเรียน เป็นสีของส่วนรวมอย่าเอามาเล่น เราควรใช้เฉพาะเวลาเรียนเท่านั้น และต้องประหยัดด้วย ที่แรกเด็กที่เล่นสีก็ไม่เชื่อ ต่างก็หาเหตุผลมาโต้แย้งกัน แต่ต่อมาก็เชื่อและเลิกเล่น

ตัวอย่างสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

เรื่องที่ 9

- องค์ประกอบ 2** การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและ
เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- ตัวชี้วัด 1** การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ตัวอย่างที่ 1

โรงเรียนได้จัดกิจกรรม 5 ส อาจารย์บอกว่านักเรียนทุกคนต้องมาร่วมกิจกรรมทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน เมื่อถึงเวลาทำความสะอาดมีนักเรียนอยู่กลุ่มหนึ่งประมาณ 5 คน ไม่เต็มใจทำ ทำไปก็บ่นไปว่าควรเป็นหน้าที่ของภารโรงมากกว่า ทำไมต้องให้นักเรียนมาทำให้เหนื่อย บางคนก็ไม่ทำเดินไปเดินมา บางคนก็ยืนเฉย ๆ เพื่อนคนอื่น ๆ ก็ช่วยกันทำ ต่อมา มีนักเรียนอีกกลุ่มหนึ่งก็มาบอกว่า ควรช่วยกันทำเพราะเป็นห้องเรียนของเรา โรงเรียนของเรา เพื่อน ๆ ทุกคนก็ช่วยกันทำอย่างสนุกสนาน อาจารย์ยังช่วยทำเลยเรามาช่วยกันทำเร็ว ๆ จะได้เสร็จเร็ว ๆ เพื่อนกลุ่มที่ไม่เต็มใจทำก็ยังบ่นอยู่ นักเรียนที่ช่วยทำก็ยังหาเหตุผลโน้มน้าว พอสักครู่ก็หยุดบ่นและมาช่วยกันทำความสะอาดจนเสร็จ

ตัวอย่างที่ 2

โรงเรียนจะจัดสัปดาห์โครงการวิชาการ นักเรียนชั้น ป.6 ต้องจัดโครงการแสดงด้วย อาจารย์จึงนัดให้นักเรียนมาช่วยเตรียมงานในวันเสาร์และอาทิตย์

เมื่อถึงวันนัดหมาย เด็ก ๆ ช่วยกันทำงานอย่างตั้งใจตั้งแต่เช้า ช่วยกันทำงานตามที่อาจารย์มอบหมาย เช่น ตกแต่งสถานที่ จัดชุดแสดงโครงการ แต่มีนักเรียนบางคนไม่ตั้งใจทำงาน เขามาสายแล้วยังไม่ทำงาน เขาชวนเพื่อนคุย แล้วเดินไปแกล้งหยैเพื่อน ๆ หัวหน้าห้องเห็นเข้าจึงมาเตือนว่าอย่าทำอย่างนั้น และบอกว่าเราควรช่วยกันทำงานให้เสร็จเร็ว ๆ ตามที่อาจารย์มอบหมาย โครงการของนักเรียน ป.6 จะได้ออกมาดี สักครู่ทุกคนก็ช่วยกันทำงานอย่างตั้งใจ

ตัวอย่างสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

เรื่องที่ 10

- องค์ประกอบ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและ
 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- ตัวชี้วัด 2 การอาสาทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตัวอย่างที่ 1

วันหนึ่งมีคนจากมูลนิธิเด็กกำพร้ามาหานักเรียนอาสาสมัครไปช่วยงานมูลนิธิในวันอาทิตย์ มีนักเรียนหลายคนสนใจ กลุ่มของนักเรียน 3 คนสนใจจะไปทำกิจกรรมเพื่อน ๆ ในกลุ่มไปด้วยกัน เพื่อนบางคนตกลงจะไป แต่บางคนไม่ไป บอกว่าวันอาทิตย์เป็นวันหยุดควรพักผ่อนมากกว่า ไม่ต้องไปยุ่งกับคนอื่นเขาหรอก อีกอย่างทำไปก็ไม่ได้อะไรตอบแทน เหนื่อยเปล่า ๆ เพื่อนที่จะไป จึงบอกว่าเราควรได้บำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือผู้ที่ลำบากบ้าง ควรทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม จะมีความสุขเป็นสิ่งตอบแทน ดีกว่าได้เงินหรือสิ่งของ พวกเราไปช่วยกันทำให้โรงเรียนของเรา มีชื่อเสียงด้วย เพื่อนที่จะไม่ไปจึงเห็นด้วย และตกลงกันว่าวันอาทิตย์นี้จะไปช่วยเลี้ยงน้อง ๆ ที่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้า

ตัวอย่างที่ 2

หลังเลิกเรียน นักเรียนกลุ่มหนึ่งไปซื้ออาหารที่โรงอาหาร ก็เห็นว่าโรงอาหารสกปรกมาก มีจานชามวางเกลื่อนอยู่บนโต๊ะ เพราะนักเรียนทานเสร็จแล้วไม่เก็บจานชามตามที่จัดไว้ให้ และมีเศษอาหาร ถูplastตกหล่นอยู่บนพื้น นักเรียนบางคนจึงคิดว่า พวกเราน่าจะอาสาจัดโครงการ รณรงค์ให้น้อง ๆ ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงอาหาร โดยจะช่วยกันแต่งคำขวัญเชิญชวนให้น้อง ๆ เก็บจานชามให้เป็นระเบียบ และทิ้งplastตก ขยะต่าง ๆ ลงในถังที่จัดไว้ให้ แล้วจะไปเสนอประธานนักเรียนจัดเวรดูแลโรงอาหาร แต่เพื่อนบางคนบอกว่าไม่น่าทำเหนื่อย และเสียเวลา ไม่ใช่หน้าที่ของเรา ทั้งสองฝ่ายต่างหาเหตุผลมาพูดกัน ในที่สุดก็เห็นด้วยและจะอาสาทำโครงการ รณรงค์รักษาความสะอาดของโรงอาหาร

ตัวอย่างสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

เรื่องที่ 11

องค์ประกอบ 3

การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม

ตัวชี้วัด 1

การไม่ยึดของส่วนรวมมาเป็นของตน

ตัวอย่างที่ 1

เวลาพักกลางวันที่มุมเสริมประสบการณ์ มีนักเรียนชาย 4 – 5 คน อ่านการ์ตูนอยู่ เมื่อจะเข้าเรียนแล้วยังอ่านไม่จบ จึงหาทางจะเอากลับไปอ่านที่บ้าน จึงปรึกษากันว่าจะแอบเอาหนังสือการ์ตูนซ่อนในเสื้อกันหนาวแล้วจึงเอาไปใส่ในกระเป๋าหนังสือเอากลับบ้านไปเย็นนี้ บังเอิญมีนักเรียนหญิง 3 คนเห็นเข้าจึงทักท้วงว่าไม่ควรเอากลับไปเพราะคนอื่นเขาจะได้อ่านบ้าง แต่นักเรียนชายกลุ่มนั้นไม่สนใจ ยังคงจะเอาไปอ่านที่บ้าน นักเรียนหญิงจึงหาเหตุผลมาบอกว่าหนังสือของส่วนรวม ทุกคนมีสิทธิจะอ่านเท่าเทียมกัน พวกคุณไม่มีสิทธิ์จะเอาไปอ่านคนเดียวมันไม่ถูกต้อง อยากอ่านก็อ่านที่โรงเรียนดีกว่า ในที่สุดนักเรียนชายคนหนึ่งยอมก่อนแล้วชวนเพื่อน ๆ ให้อยอมด้วย แล้วทุกคนก็ตกลงว่าจะไม่เอาหนังสือการ์ตูนกลับไปอ่านที่บ้าน

ตัวอย่างที่ 2

ขณะนี้นักเรียน ป.6 กำลังฮิตเล่นปิงปองมาก มีเด็กกลุ่มหนึ่งอยากเล่นปิงปองทุกวัน แต่โต๊ะปิงปองมีน้อยจึงไม่ค่อยจะว่าง ทำให้บางวันก็อดเล่น ดังนั้นมีเด็กบางคนออกความคิดว่าทุกวันตอนพักกลางวัน จะให้เพื่อน 2 คน ยังไม่ต้องไปทานอาหารแต่ให้รีบไปเล่นปิงปองเลยเพื่อเป็นการจองโต๊ะไว้ก่อน ส่วนคนอื่น ๆ ก็รีบไปทาน พอเสร็จแล้วก็มาเล่น เปลี่ยน 2 คนที่จองโต๊ะไว้ตอนแรกไปทานบ้าง พอเสร็จแล้วก็มาเล่นกัน ทำแบบนี้ทุกคนในกลุ่มก็จะได้เล่นปิงปองทุกวัน แต่เพื่อนบางคนบอกว่า ไม่ดีทำแบบนี้เป็นการยึดโต๊ะปิงปองมาเล่นผูกขาดเพียงกลุ่มเดียว โต๊ะปิงปองไม่ใช่ของเราเท่านั้น เราไม่ควรยึดมาเล่นทุกวัน อีกฝ่ายก็คัดค้าน คิดไปคิดมาในที่สุดก็เห็นด้วย จึงไม่คิดจะยึดโต๊ะปิงปองแล้ว

ตัวอย่างสถานการณ์ที่นักเรียนแต่งเอง

เรื่องที่ 12

องค์ประกอบ 3 การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม
ตัวชี้วัด 2 การแบ่งปันให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ตัวอย่างที่ 1

ในงานสัปดาห์วิทยาศาสตร์ของโรงเรียน พี่ ป.6 จัดชุมนุมธรรมชาติการให้ดูกล้องจุลทรรศน์ส่องดูสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ มีพี่ ป.6 กลุ่มหนึ่งเอาแต่ผลัดกันดูโปรโตซัวไปไม่นานมาก ดูแล้วก็ดูอีกไม่ยอมเลิก มีน้องชั้นเด็กเล็กมาขอดูด้วย แต่ พี่ ป.6 กลุ่มนั้นไม่ยอมให้น้องชั้นเด็กเล็กดู บอกว่าดูไปก็ไม่รู้เรื่องเพราะยังเล็กอยู่ ยังไม่ได้เรียนเรื่องโปรโตซัว แถมยังดูว่าน้องจนมีน้องคนหนึ่งร้องไห้ พี่ ป.6 ที่เฝ้ากล้องจุลทรรศน์จึงบอกว่า พี่ ป.6 เป็นเจ้าของชุมนุม จะดูเมื่อไรก็ได้ อีกอย่างเราก็คเคยดูกันมาแล้ว เราควรแบ่งให้น้องชั้นอื่น ๆ ดู และเราควรช่วยกันอธิบายให้น้อง ๆ ได้เข้าใจด้วย ที่แรกนักเรียน ป.6 กลุ่มนั้นก็ยังคงเกรงหาเหตุผลมาโต้แย้ง แต่แล้วในที่สุดก็ยอมแบ่งให้น้อง ๆ ดู

ตัวอย่างที่ 2

ตอนเช้าวันหนึ่งนักเรียนห้อง ป.6/2 เรียนวิชาสังคม อาจารย์ให้นักเรียนทำรายงานเรื่องพระมหากษัตริย์ที่ฉันรัก ตอนพักกลางวันนักเรียนห้อง ป.6/2 จึงรีบไปยืมหนังสือเรื่องพระมหากษัตริย์ไทยจากห้องสมุดมาค้นคว้าทำรายงานจนหมด พอห้องอื่นเรียนตอนบ่ายก็จะไปยืมหนังสือตอนเย็น ก็ไม่มีหนังสือให้ยืม จึงมีเด็กห้องอื่นมาขอยืมหนังสือจากเด็ก 6/2 มีเด็กหลายคนไม่ให้ยืมเพราะอ้างว่าพวกเรายืมมาก่อนมีสิทธิใช้ก่อน แต่มีบางคนบอกว่าควรให้ห้องอื่นยืมไปใช้ต่อเพราะหนังสือในห้องสมุดเป็นของส่วนรวมไม่ใช่ของห้องเรา เราจึงควรแบ่งให้ห้องอื่น ๆ ด้วย เขาจะได้มีหนังสือทำรายงาน พวกที่ไม่ยอมก็บอกว่าพวกเราก็ไม่พอใช้นะซี แต่คนที่ยอมก็บอกว่าเราเอามาถ่ายเอกสารแบ่งกันดูก็แล้วกัน เด็กที่ไม่ยอมจึงเห็นด้วย และยอมแบ่งหนังสือให้ห้องอื่นใช้

ศึกษาศถานการณ์

ปรึกษาหารือ

ซ้อมการแสดง

ทำอุปกรณ์ประกอบการแสดง

แสดงจริง

แสดงจริง